

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Företagsekonomiska institutionen

Kurskod: FEKH49

Kursens titel: Examensarbete i organisation på kandidatnivå

Termin: VT 2020

En pandemi, leder till en ökad styrning av teknologi

*En kvalitativ fallstudie om gymnasielärares upplevelse av skiftet till distansundervisning
under Corona-krisen*

Författare:

Karin Ericsson

Olle Stenbäck

Albin Waldeck

Handledare:

Jens Rennstam

Förord

Vi som genomförde följande studie mötte diverse utmaningar, men kom tillsammans ut på andra sidan en erfarenhet rikare. Det har varit väldigt spännande och intressant att ur en akademisk synvinkel studera en pågående samhällslig förändring. Det är få förunnat att få möjligheten att studera ett så rykande färskt fenomen som den pågående Corona-krisens påverkan på valt studieområde.

Vi vill rikta ett stort tack till vår dedikerade handledare Jens Rennstam som har bidragit med inspiration och handledning under arbetsprocessens gång.

Vi vill även tacka alla som har ställt upp på intervju och bidragit till vår studie.

Till sist vill vi också tacka övriga lärare i kursen, alla klasskompisar och opponenter som bidragit med olika synvinklar, nya perspektiv och konstruktiv kritik.

Därmed önskar vi er en trevlig läsning,

Karin Ericsson, Olle Stenbäck och Albin Waldeck

Sammanfattning

Examensarbetets titel: En pandemi, leder till en ökad styrning av teknologi

Seminariedatum: 2020-06-03

Ämne/kurs: FEKH49, Examensarbete i organisation på kandidatnivå, 15 högskolepoäng

Författare: Karin Ericsson, Olle Stenbäck och Albin Waldeck

Handledare: Jens Rennstam

Fem nyckelord: Styrning, Teknologisk styrning, Gymnasielärare, Distansundervisning, Styrning inom skolan.

Syfte: Syftet med vår studie är att med hjälp av ett styrningsperspektiv försöka förstå vilken roll teknologi spelar i skolan vid ett plötsligt skifte till distansundervisning. Vi ämnar uppfylla detta genom att undersöka hur lärare upplever och påverkas av en påtvingad teknologisk styrning.

Metod: Studien är en kvalitativ fallstudie som är baserad på semistrukturerade intervjuer med lärare och en rektor på en gymnasieskola. Studiens utgångspunkt är socialkonstruktionistisk med ett tolkande synsätt där en induktiv metodologi med abduktiva inslag tillämpats.

Teoretiska perspektiv: I litteraturgenomgången presenteras först en definition av styrningsbegreppet. Här presenteras översiktligt tre typer av styrning samt olika styrmetoder. Då den teknologiska styrningen är en av studiens utgångspunkter får den en egen rubrik där det redogörs grundligt för begreppet. Vidare presenteras en skildring av styrning inom den svenska skolan generellt för att senare under en egen rubrik presentera tidigare forskning om just den teknologiska styrningen inom skolan.

Empiri: Det empiriska materialet består av citat från intervjuer med olika gymnasielärare och rektor från en gymnasieskola. Citaten presenterar lärarnas och rektorns upplevelser av den påtvingade distansundervisningen.

Resultat: Lärarna upplever en avsaknad av styrning från ledningen och får mycket ansvar på sin egna axlar. Den ökade teknologiska styrningen resulterar i att en ny lärarroll främjas. Den auktoritära ledarstilen ersätts av drag som mer liknas vid en handledare eller coach. Vidare styrs den nya lärarrollen till att vara strukturerad och planerad snarare än interaktiv och spontan. Lärarnas arbetsprocess styrs till att fokusera mer på att elever producerar någonting snarare än hur de producerar, trots att detta inte varit ambitionen hos lärarna. Detta kan förklaras av hur den teknologiska styrningen har effektiviserat arbetet och hur lärarna vill kompensera för känslan av förlorad kontroll, genom att visa på att eleverna producerar.

Abstract

Title: A pandemic leads to increased technological control

Seminardate: 2020-06-03

Course: FEKH49, Business Administration: Bachelor Degree Project in Organization
Undergraduate level, 15 University Credits Points

Authors: Karin Ericsson, Olle Stenbäck and Albin Waldeck

Advisor/s: Jens Rennstam

Key words: Organisational control, technological control, online education, high school teachers, control in school

Purpose: The purpose of our study is with the use of a control perspective, try to understand the meaning of technology in school during a sudden shift towards online education, as a result of the Corona pandemic. We intend to achieve this by examining how teachers experience and are affected by an imposed technological control.

Methodology: The study is a qualitative case study based on semi-structured interviews with teachers and a principal at a high school. The study's ontological standpoint is social constructionistic with an interpretive approach where an inductive methodology with abductive elements is applied.

Theoretical perspectives: In the literature review, a definition of the concept organisational control is first presented. Here, three types of organisational control and different control methods are presented. As the technological control is central in this study, it receives its own heading, where the notion is explained thoroughly. Furthermore, a description of organisational control within the Swedish school is presented in general and later, under a separate heading, more specific research about technological control within the school is presented.

Empirical foundation: The empirical material consists of quotes from interviews with various high school teachers and a principal of a high school. The quotes present the teachers and the principal's experiences of the imposed online education.

Conclusions: The teachers experience a lack of directions from the school board and therefore receive a large amount of responsibility to handle the situation. The increased technological control fosters and encourages a new teaching role. The authoritarian teaching style is replaced by traits that are more similar to a mentor or a coach. Furthermore, the new teaching role is directed to be structured and planned rather than interactive and spontaneous. The teachers' work processes are directed to focus more on the fact that students produce something rather than how they produce it, even though this was not the ambition of the teachers. This can be explained by how technological control has made work more efficient and how teachers want to compensate for the feeling of lost control by showing that the students produce results.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND.....	1
1.2 PROBLEMATISERING	2
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	4
1.4 AVGRÄNSNINGAR.....	4
1.5 DISPOSITION	5
2. LITTERATURÖVERSIKT	7
2.1 STYRNING	7
2.2 RESULTATSTYRNING	9
2.3 NORMATIV STYRNING.....	9
2.4 BETEENDESTYRNING	10
2.5 TEKNOLOGISK STYRNING.....	12
2.6 STYRNING INOM SKOLAN.....	16
2.7 TEKNOLOGISK STYRNING I SKOLAN.....	19
2.8 SAMMANFATTNING AV LITTERATURÖVERSIKT.....	21
3. METOD	23
3.1 VETENSKAPLIG UTGÅNGSPUNKT.....	23
3.1.1 <i>Ontologisk och Epistemologiskt ansats</i>	23
3.1.2 <i>Kvalitativ metod</i>	24
3.1.3 <i>Induktivt metodologi med abduktiva inslag</i>	24
3.2 EMPIRIINSAMLING.....	25
3.2.1 <i>Fallstudieobjekt</i>	25
3.2.3 <i>Urval</i>	27
3.3 ANALYSPROCESS	28
3.3.1 <i>Sortera</i>	28
3.3.2 <i>Reducera</i>	29
3.4 KVALITETSBEDÖMNING	30
4. EMPIRISK ANALYS	33
4.1 LÄRARNAS UPPLEVDA AVSAKNAD AV DIREKTIV	33
4.2 LÄRARNAS UPPLEVDA ORO FÖR ATT ELEVER SKA FUSKA.....	35
4.3 LÄRARNAS KONTROLLERAR ELEVERNA GENOM ÖKADE INLÄMNINGSUPPGIFTER	37
4.4 TEKNOLOGIN STYR MOT EN NY LÄRARROLL	39
5. DISKUSSION	45
6. SLUTSATS	51
7. REFERENSER	53
APPENDIX	56

1. Inledning

Den här uppsatsen handlar om hur svenska gymnasielärare upplever påtvingad distansundervisning under den rådande Corona-krisen. Studien utgår från ett perspektiv av styrning (eng. *Control*) och undersöker hur kravet på distansutbildning medför att det nu är teknologi som styr gymnasielärarna till att behöva förändra sitt arbetssätt.

1.1 Bakgrund

På nyårsafton 2019 rapporterades det första fallet av det smittsamma viruset Sars-cov-2 i staden Wuhan i Kina. Det dödliga viruset visade sig vara mer smittsamt än liknande infektioner och fick snart namnet Coronaviruset. Under de första månaderna av 2020 har Coronaviruset spridit sig världen över. Utan varken vaccin eller effektiva behandlingar står sjukvårdspersonal inför stora utmaningar mot pandemins framfart. Åtgärder vidtogs till en början i form av flygstopp till och från Kina till att alla världens länder, mer eller mindre, stängde sina gränser (SVT Nyheter, 2020).

“Det nya coronaviruset prövar vårt land, vårt samhälle och oss som medmänniskor. Nu behöver varje person förbereda sig mentalt på vad som väntar. Vi har en allmän smittspridning i Sverige. Liv, hälsa och jobb är hotade. Fler kommer att bli sjuka, fler kommer att tvingas säga ett sista farväl till en älskad.”
(Löfven, 22-03-2020).

Citatet ovan är statsminister Stefan Löfvens ord till nationen där han klargör för det svenska folket om allvaret och de prövningar som väntas komma. Många aktörer i samhället står inför tuffa utmaningar och det är ingen som lämnas oberörd av den rådande Corona-krisen. Den ovissa framtiden skapar en osäkerhet som sätter världens börser i gungning och får organisationer, stora som små, att skaka av de negativa konsekvenserna av Corona-viruset (Dagens Nyheter, 2020). I ett försök att bemästra krisen vidtar alla samhällets aktörer åtgärder. Inte minst alla företag som drabbas hårt av Corona-krisen men även yrkesgruppen inom den offentliga sektorn påverkas. I största synnerhet sjukvårdspersonalen, men även lärarna som tvingas förflytta vardagens undervisning i fysiska klassrum till digitala plattformar.

I ett av statsministerns tal till nationen uttrycks det för första gången att skolor på gymnasial nivå och uppåt vidare ska bedrivas på distans. Efter statsministerns uttalande och den drastiska

nedstängningen av gymnasieskolor och universitets fysiska undervisning uppkom en osäkerhet. En oro bland de lärare som inte kände sig bekväma att använda de digitala verktyg som nu inte längre gick att undgå, "teknikvägrare" eller inte (Dagens Nyheter, 2020). Utöver lärarnas snabba omställning till distansundervisning står de även inför dilemmat om betygssättning av sistaårseleverna. Att det inte blir några nationella prov och underlag kommer saknas för en rättvis bedömning av eleverna är något som väcker oro i lärarstaben (Skolvärlden, 2020). Redan här ser vi indikationer på orosmoment och hur gymnasielärarna tvingas och styrs till att ställa om sitt arbetssätt.

Vår studie utgår från beslutet om att gymnasieskolorna ska bedriva sin undervisning på distans då beslutet har förändrat förutsättningarna betydligt för lärarna inom gymnasieskolan. Interaktionen med både elever och lärare sker online och varken lärare eller elever behöver befinna sig på plats i skolan. Mål, regler, och resultat finns kvar att förhålla sig till men samtidigt är det tydligt att lärarnas arbetsprocesser numera är styrda av teknologi och vad den digitala undervisningen tillåter inom sina ramar. Detta kan ses som en form av teknologisk styrning. En styrningsmetod där teknologin styr organisationers arbetsprocesser som kännetecknas av att få människor att uppföra sig på ett specifikt sätt där arbetet karakteriseras av att bli mer effektivt och simplificerat. Den centrala skillnaden här är alltså att det är teknologin som styr och inte ramar och regler, resultat eller normer som i andra typer av styrning (Kärreman & Rennstam, 2012). Visserligen kommer den teknologiska styrningen, i det här fallet, inte som ett resultat av att någon vill uppnå ett mer effektivt undervisande. Omständigheterna har istället gjort så att det snarare blir en förutsättning för att undervisning ska kunna ske överhuvudtaget. Vi vill därför undersöka hur den teknologiska styrningen påverkar och upplevs av lärarna.

1.2 Problematisering

Styrning är en viktig funktion i organisationer. Fel i styrningen kan leda till stora finansiella förluster, försämrat rykte och eventuellt till och med organisatoriskt misslyckande (Merchant & Van der Stede, 2017). Styrning visar sig på olika sätt. Vissa fokuserar främst på att övervaka arbetssätt och processer, vilket brukar gå under samlingsnamnet beteendestyrning medan andra snarare koncentrerar sig på resultat, som brukar kallas för resultatstyrning. (Ouchi, 1979) Samtidigt samexisterar ofta olika typer av styrning och det går ofta att hitta inslag av flera typer av styrning inom varje organisation (Kärreman & Rennstam, 2012). Vidare har styrning stor

påverkan på anställda, när det kommer till deras arbete, men också faktorer som hur de mår, presterar och motiveras (Kärreman & Rennstam, 2012). I vår studie blir det därför intressant att undersöka skiftet i styrning som sker inom skolvärlden i och med det beslutet om den påtvingade distansundervisningen. Plötsligt styrs inte lärarna bara av de vanliga regler och ramar som präglar den svenska gymnasieskolan utan istället sätter teknologin ramar för vad som är möjligt.

Att samtliga gymnasieskolor i Sverige tvingas ställa om till distansundervisning är en ovanlig situation som därmed innebär en brist på tidigare forskning inom området. Däremot är distansundervisning inget nytt fenomen utan tidigare forskning har argumenterat för både för- och nackdelar som kan uppstå. Exempelvis är möjligheten att nå ut till väldigt många elever på samma gång en av många fördelar som nämns med distansundervisning (Galagan, 2000). Sudarwati och Rukminingsih (2018) skriver även att då lärares jobb är att förbereda elever för framtiden är det därför viktigt att studenterna lär sig att arbeta online och bemästra olika online-verktyg.

Det finns alltså tydliga fördelar med distansundervisning men det skrivs även om hur det kan vara en stor utmaning för lärarna. En studie beskriver exempelvis hur lärare som bedriver distansundervisning visar på en högre risk att bli utbrända (Hogan & McKnight, 2007). Detta eftersom det krävs extra tid för att lära sig nya verktyg för att kunna anpassa utbildningen samt se till att kommunikationen är extra tydlig. Tidigare forskning om online-studier trycker nämligen på vikten av att tydliga instruktioner, feedback och interaktioner, klasskamrater emellan, är viktigt för att det ska fungera (Sjödahl Hammarlund, Nilsson & Gummesson, 2015). Andra problem som lyfts upp i tidigare studier är att lärare som lär ut på distans upplever en högre nivå av ensamhet, tekniska problem och brist på stimulans jämfört med lärare i den traditionella klassrumssituationen (Rydbergh Fåhraeus, 2003). För en effektiv inläring är en stark interaktion mellan lärare och elev, samt elever själva emellan viktig och det hävdas emellertid ofta att en sådan interaktion är något begränsad i distansundervisning (Gagne & Shepherd, 2001). För att undvika problem som lärare upplever med distansundervisning skriver Cross och Pollk (2018) att det krävs större vetskap och information kring online-verktyg i kombination med ett ökat personligt stöd för lärarna. Sharoff (2019) poängterar också att de unika problem som uppstår med distansundervisning kräver att läraren är kreativ och innovativ när det kommer till att uppfylla pedagogiska mål och resultat.

I kontrast till sistnämnda rekommendationer har gymnasielärarna i det här fallet inte haft tid för någon förberedelse eller träning, i större utsträckning, då skiftet till distansundervisning kom plötsligt. Vi menar därför att det är relevant att undersöka hur lärarna, i avsaknad av förberedelser, reagerar och upplever den ökade teknologiska styrningen. Vidare kan det konstateras att de studier som genomförts inom distansundervisning tidigare primärt har fokuserat på undervisning på högre utbildningsnivåer. Det kan argumenteras för att situationen blir annorlunda när det gäller gymnasielärare då eleverna inte är lika vana vid att ta eget ansvar för sina studier vilket kräver mer stöd från lärarna. Dessutom kan det hävdas att tidigare studier som undersökt distansundervisning inte har rört sig om ett påtvingat fall och att litteratur om teknologisk styrning sällan omnämns i samband med distansundervisningen. Det kan därför hävdas att det kan identifieras ett gap i den befintliga litteraturen och ett unikt forskningstillfälle att undersöka ett nytt fenomen som är svårt att likställa med något tidigare. Här åsyftas fenomenet att en pandemi påtvingar alla Sveriges gymnasieskolor distansundervisning, vilket resulterar i att teknologin styr lärarnas arbetsprocesser. Här bidrar det teknologiska styrningsperspektivet med ett verktyg för att förstå situationen och lärarnas tolkning av den.

1.3 Syfte och Frågeställning

I skrivandets stund befinner vi oss mitt i den världsomfattande Corona-krisen. Det skapas här ett unikt tillfälle att i realtid studera hur teknologin, från en dag till en annan, styr och förändrar skolsituationen. Syftet med vår studie är därför att med hjälp av ett styrningsperspektiv försöka förstå vilken roll teknologi spelar i skolan vid ett plötsligt skifte till distansundervisning. Vi ämnar uppfylla ovanstående genom att undersöka hur lärare upplever och påverkas av en påtvingad teknologisk styrning. Följaktligen lyder studiens frågeställning:

Hur upplever lärare på en gymnasieskola den påtvingade distansundervisningen utifrån ett styrningsperspektiv?

1.4 Avgränsningar

Denna studie avgränsar sig till att studera en gymnasieskola. Denna avgränsning grundas i att studiens syfte är att undersöka lärarnas upplevelse av situationen på ett nyanserat och ingående sätt snarare än att röra vid ytan och få en generell bild av situationen i hela Sverige. Därför ansågs det mer relevant att rikta in studien mot en specifik gymnasieskola, där lärarna fått samma direktiv, för att kunna analysera deras individuella upplevelser av situationen.

Styrningslitteraturen innefattar en rad olika sätt att kategorisera och presentera olika former av styrning. Denna studie presenterar resultatstyrning, normativ styrning och beteendestyrning, men studien fokuserar främst på den teknologiska styrmetoden inom beteendestyrningen. Studiens insamlade empiri låg till grund för valet av dessa typer av styrning, då vi ansåg att dessa var mest relevanta att analysera vår insamlade data utifrån. Denna typen av uppdelning är dessutom vanligen återkommande i litteraturen och ett givande sätt att sortera upp forskningsfältet på. Anledningen till avgränsningen till dessa typer av styrning, där andra former av styrning lämnas utanför, var för att tillåta oss att bidra med en djupare analys utifrån de valda typerna av styrning. Vidare anser vi att samtliga av dessa typer av styrning behöver presenteras för att sätta den teknologiska styrningen i ett sammanhang men det är den teknologiska styrningen som utgör det centrala i vår studie och därför den styrmetod som vi främst har avgränsat oss till. Detta eftersom skiftet till distansundervisning innebar ett stort fokus på teknologi och därav kan ses som att den teknologiska styrningen är den styrmetod som ökat mest i och med förändringen.

1.5 Disposition

Dispositionen av uppsatsen består av sex kapitel; inledning, litteraturöversikt, metod, empiri och analys, diskussion och slutsats. Inledningskapitlet redogör för vad uppsatsen kommer att handla om i stora drag. Där presenteras bakgrund och problematisering som åsyftar att förklara för läsaren varför denna studie är relevant och hur den bidrar i sammanhanget. När läsaren fått klarhet i det studerade fenomenet presenteras sedan syfte, frågeställning samt vilka avgränsningar som gjorts. Därefter följer uppsatsens andra kapitel, litteraturöversikten. Kapitlet inleds med en definition av styrningsbegreppet. Här presenteras översiktligt tre typer av styrning samt olika styrmetoder. Då den teknologiska styrningen är en av studiens utgångspunkter får den en egen rubrik där det redogörs grundligt för begreppet. Vidare presenteras en skildring av styrning inom den svenska skolan generellt, för att senare under en egen rubrik presentera tidigare forskning om den teknologiska styrningen inom skolan. Del tre av uppsatsen består av metodkapitlet. Här redogörs det för hur studien är utförd. Metodkapitlet beskriver studiens vetenskapliga utgångspunkt, empiriinsamlingen, analysprocessen samt studiens kvalitetsbedömning. Analyskapitlet, som är den fjärde delen, består av en analys av det empiriska materialet. Kapitlet är indelat i tre olika rubriker. Varje del representeras av centrala teman som kommit upp under intervjuerna. Här beskrivs först *Lärarnas upplevda avsaknad av direktiv*, för att sedan beskriva och analysera *Lärarnas upplevda oro för att eleverna ska fuska*. Vidare analyseras hur *Lärarna kontrollerar eleverna genom ökade*

inlämningsuppgifter och till sist presenteras en analys om hur *Teknologin styr mot en ny lärarroll*. Nästkommande kapitel består av en diskussion. Där diskuteras de olika empiriska fynden och tolkningarna av dem i ljuset av teorin som presenterats i litteraturöversikten. Slutligen presenteras studiens slutsatser där resonemanget från diskussionen sammanställs. Här skrivs även förslag på vidare forskning.

2. Litteraturöversikt

I följande kapitel presenteras en bild av tidigare forskning inom styrning. Till en början definieras begreppet styrning generellt där vi redogör för olika typer av styrning. Vidare presenteras teknologisk styrning då detta är studiens huvudfokus. Därefter introduceras läsaren till en övergripande skildring av styrning inom skolan för att sedan smalna av ytterligare och avsluta med en redogörelse av den teknologiska styrningen inom skolan. Allt detta görs för att skapa en god grund till analysen av det empiriska materialet.

2.1 Styrning

Styrning inom organisationer har tolkats på många olika sätt under lång tid. Flamholtz (1979) beskriver styrning inom organisationer som en process där syftet är att påverka beteendet hos de anställda för att öka sannolikheten för att de bidrar till att uppnå organisationens mål. Styrning kan även definieras som utövandet av auktoritet genom hierarkiska strukturer som begränsar eller kanaliserar beteende hos individer inom en organisation. Hatch (2006) presenterar en alternativ definition av styrning som en implementering av strategier. Denna definition har dock kritiserats för att dölja inflytandet av chefers makt och politik inom styrning. Ytterligare ett exempel på hur styrning definieras är Kärremans och Rennstams (2012) definition där de uttrycker styrning som en form av maktutövning vilket syftar till att säkra resurser. Vidare beskriver författarna styrning som ett sätt att mobilisera och dirigera både individuell samt kollektiv handling. Generella mekanismer inom styrningslitteraturen är övervakning, specificering samt utvärdering av organisatoriska handlingar (Kärreman & Rennstam, 2012). Idealet hade varit om det endast fanns ett sätt att arbeta på där en specifik typ av styrning alltid var mest effektiv. Dessvärre fungerar organisationer inte så i realiteten. Istället samexisterar olika typer av styrning och ofta går det att hitta inslag av samtliga typer av styrning inom varje organisation (Ouchi 1979; Kärreman & Rennstam, 2012). Denna studie kommer utgå från definitionen av styrning presenterad av Kärrestam och Rennstam ovan. Författarna bidrar med en relativt öppen definition av styrning utan att vara lika intetsägande som definitionen presenterad av Hatch. En central utgångspunkt för studien är att det skett ett skifte av styrning där en teknologisk styrning tagit större plats. Det kan argumenteras för att sättet den teknologiska styrningen tar form genom denna studie inte är helt överensstämmande med Flamholtz definition av styrning som en process för att påverka beteenden för att bidra till att uppnå organisationens mål. Detta eftersom den teknologiska styrningen i det här fallet inte

syftar till att uppfylla organisationens mål utan istället är en följd av den påtvingade distansundervisningen som därmed styr beteendet hos lärarna och andra inom skolan. Istället stämmer den bättre överens med Kärrestam och Rennstams definition om ett sätt att dirigera individuell och kollektiv handling.

Efter ett klargörande i definitionen av begreppet styrning kan frågor väckas om när styrning är aktuellt och hur behovet skapas. Merchant och Van der Stede (2017) bidrar här med tre olika problemsituationer som de kallar för ”*the basic control issues*” i vilka de menar på att behovet för styrning grundar sig i. Brist på riktning och direktiv är det första av de tre problemen, som handlar om att anställda inte vet vad som förväntas av dem vilket minskar sannolikheten för att önskat beteende ska ske. Detta kan bero på att det saknas tydliga arbetsbeskrivningar eller brist på tydliga mål eller direktiv från ledningen vilket skapar ett behov av styrning. Ledningens roll för att undvika detta blir således att informera anställda om hur de kan maximera deras bidrag till att uppfylla organisationens mål. Den andra kategorin namnges motivationsproblemet och innefattar när individens mål inte sammanfaller med organisationens mål. Individerna kan då uppträda efter egenintresse vilket kan resultera i ett behov av styrning. Viktigt är här därför att se till att den anställde sympatiserar med företagets mål och att det finns tillräckligt med motivationsfaktorer som resulterar i att den anställde vill utföra arbetet på sättet som eftersträvas. Det tredje och sista problemet, där författarna hävdar att styrning är nödvändigt, sker när anställda vet vad som förväntas av dem och är motiverade till att utföra det men saknar förmågan. Detta kan bero på brist av kunskap, erfarenhet, utbildning eller skicklighet hos de anställda. Ett exempel som författarna tar upp är när någon blir befordrad till en tjänst över deras kompetensnivå. De tre problemen kan enligt Merchant och Van der Stede (2017) uppträda samtidigt och i alla möjliga kombinationer.

Det finns ett flertal sätt att kategorisera typer av styrning. Denna studie kommer att utgå från en kategorisering där styrning delas in i tre övergripande typer; *resultatstyrning*, *normativ styrning* och *beteendestyrning*. Detta då dessa är återkommande i litteraturen och att de på ett översiktligt plan är givande att sortera och dela in forskningsfältet i dessa tre typer av styrning (Kärreman & Rennstam, 2012). I avsnittet nedan kommer dessa typer av styrning att presenteras. Vidare kommer tre olika styrmetoder presenteras inom beteendestyrningen; *direkt övervakning*, *byråkratisk styrning* och *teknologisk styrning*. De inledande typerna av styrning och styrmetoderna kommer att presenteras mer översiktligt medan teknologisk styrning

kommer att presenteras mer utförligt. Detta då teknologisk styrningen är studiens primära teoretiska utgångspunkt.

2.2 Resultatstyrning

Resultatstyrningen är som det låter en typ av styrning som ämnar att avläsa dels resultatet som verksamheten uppnår och dels om resultatet utgör en förbindelse mellan ledning och verksamhet (Brorström, 2009). Vid resultatstyrning mäter organisationer framgång i hur stort överskott den genererar. Denna typ av styrning kan uppfattas som progressiv, där individen får frihet i sitt val att välja vilket arbetssätt som ska användas för att uppnå det önskade resultatet. Med en frihet likt denna följer ett stort ansvar. I och med denna frihet förflyttas ansvaret från cheferna till de anställda (Kärreman & Rennstam, 2012). Vidare skriver Brorström (2009) att när verksamheten förhåller sig till de krav som finns och dessutom inte utmärker sig med dåliga resultat så lämnas beslut och ansvar som det är och därmed också förtroendet att fortsätta som tidigare. Om verksamheten istället påvisar negativa resultat så är det skäl för ledningen att agera och förändra styrningsformen inom verksamheten till en mer gynnsam styrningsform. Ouchi (1975) beskriver det paradoxala i hur resultatmått i praktiken oftast används där de är minst lämpliga. Exempelvis i fall av komplexitet och brist på expertis där chefen misstänks för att underprestera. Här vill chefen då bevisa motsatsen genom att visa på goda resultat och hur chefen visst bidrar till organisationen. På så sätt blir organisationens utvärdering behov uppfyllt. Däremot kan kvaliteten på den levererade informationen vara bristfällig.

2.3 Normativ styrning

Den normativa styrningen fokuserar på individers uppfattningar, tolkningar och tankar (Kärreman & Rennstam, 2012). Syftet med denna typen av styrning är att påverka anställdas uppfattning rörande verkligheten och dem själva. På så sätt, är den normativa styrningens tanke att individerna ska börja bete sig på ett sätt som leder till att organisationen effektiviseras (Kärreman & Rennstam, 2012). Vidare beskriver Kunda (1992) att utifrån en normativ styrning grundar sig inte individernas agerande utifrån organisationens intresse genom ett fysiskt tvång eller för att få ekonomiska belöningar. Istället drivs de anställdas agerande av en stark identifiering med organisationens mål eller utifrån interna åtaganden inom organisationen (Kunda, 1992).

2.4 Beteendestyrning

Beteendestyrning handlar generellt sett om att utforma och övervaka arbetsprocesser, där syftet är att få människor att uppföra sig på ett specifikt sätt. Vid styrning likt denna utformas arbetet vanligtvis på ett simplificerat och effektiviserat sätt, för att minska inlärningskraven (Kärreman & Rennstam, 2012). Vidare skriver Ouchi (1975) att i Beteendestyrning är det fokus på personlig övervakning och att det är ett instrument för den individuella chefen snarare än organisationen i helhet. Beteendestyrning är enligt Merchant och Van der Stede (2017) extra bra när det kommer till att hantera motivationsproblemet inom de tidigare nämnda “*the basic control issues*”, men kan motverka alla tre problemen då det ofta innefattar en del kommunikation mellan ledning och anställd om vad som önskas av dem. De kan även minska motivationsproblemet eftersom en granskning av den anställdes arbete ofta resulterar i en större vilja till att utföra det bättre (Merchant & Van der Stede, 2017). Beteendestyrning är en generell kategori, där det finns ett antal metoder. Liket de olika typerna av styrning samexisterar de olika metoderna där den ena inte utesluter den andra (Kärreman & Rennstam, 2012). Det skulle kunna hävdas att resultatstyrningen och den normativa styrningen är indirekta former av beteendestyrning då dessa typer också förändrar de anställdas beteenden. Skillnaden här är att det kommer som en följd av att de sätter resultat eller skapar normer till skillnad från att försöka ändra beteendet direkt (Kärreman & Rennstam, 2012).

Följande tre styrmetoder är vanligtvis hur man kategoriserar beteendestyrningen; *direkt övervakning*, *byråkratisk styrning* samt *teknologisk styrning* (Kärreman & Rennstam, 2012). Nedan presenteras översiktligt direkt övervakning och byråkratisk styrning. Därefter presenteras den teknologiska styrningen mer utförligt då studiens utgångspunkt är att det skett ett skifte i styrning där den teknologiska styrningen tagit större plats. Därav har den fått ett större fokus och tilldelats en egen rubrik.

Direkt övervakning

Ouchi (1979) menar att personlig övervakning och tydliga direkttioner från överordnade till dess anställda är en fundamental del av styrning. Direkt övervakning som styrmetod var dominant under 1800-talet då entreprenörer i större utsträckning drev små företag. Det var även dessa entreprenörer själva som utförde styrning över sina anställda där de med direkt kontakt kontrollerade sin arbetskraft att de gjorde sina arbetsuppgifter och betedde sig på det sätt som önskades av dem (Kärreman & Rennstam, 2012). Över tiden utvecklades

organisationsstrukturer, där entreprenörerna inte själva kunde övervaka samtliga anställda i företaget. För att bibehålla kontrollen över att de anställda följde det beteende som önskades samt gjorde de arbetsuppgifter som krävdes tillsattes chefer. Dessa chefer var i sin tur ansvariga för att övervaka och kontrollera en grupp anställda (Kärreman & Rennstam, 2012).

Byråkratisk styrning

Den byråkratiska styrningen är präglad av opersonliga regler som ligger till grund för hur individerna inom organisationen förväntas bete sig (Kärreman & Rennstam, 2012). Innebörden av positionerna framhävs som viktigare snarare än personerna, där vissa positioner har auktoritet att styra över andra positioner. Vidare beskriver Kärreman och Rennstam (2012) hur byråkratin ofta är präglad av regler som definierar hierarkin och vilka uppgifter som tillhör vilka positioner. Ouchi (1980) diskuterar strukturen av byråkratier. Författaren förklarar dess struktur med att anställda accepterar styrning genom att arbeta i utbyte mot finansiell belöning. Relationen mellan anställd och styrning beskrivs bygga på ett förtroende, där en brist på detta leder till ökade krav på fackligt skydd vilket ökar kostnaderna för arbetsgivaren.

I studien *“Two Types of Bureaucracy: Enabling and Coercive”* presenterar författarna Adler och Borys (1996) två olika synsätt på byråkratier, det möjliggörande (eng. *Enabling*) och det tvingande (eng. *Coercive*). Både det möjliggörande och tvingande synsättet är alltså formaliserade byråkratier med tydliga system och regler som måste följas. Däremot är det en tydlig skillnad i karaktären av dessa system och regler. Det tvingande byråkratins regler är till för att kontrollera de anställda där de straffas om de går utanför de tydliga strukturerna. Inom den tvingande byråkratin begränsas beteenden till en liten del av tillåtna arbetsaktiviteter, vilket kan leda till ett missnöje hos de anställda där innovation och motivation riskerar att minska. Är den tvingande styrningen inom byråkratin för hård kan det leda till att de anställda upplever ett missnöje, där de trivs sämre inom organisationen (Adler & Borys, 1996). Den möjliggörande byråkratins regler är istället uppbyggda på ett flexibelt sätt där det strävas efter att öka effektiviteten hos de anställda. Vidare presenterar författarna att ett möjliggörande synsätt inom byråkratier förser de anställda med tydliga ansvarsområden och riktlinjer, men med syfte att minska osäkerhet och stress hos individerna inom organisationen. Det möjliggörande synsättet inom byråkratin tillåter på så sätt de anställda att arbeta mer effektivt samtidigt som deras engagemang för organisationen hoppas öka (Alder & Borys, 1996).

2.5 Teknologisk styrning

I vilken utsträckning teknologin påverkar organisationer råder det delade meningar om. Lyotard (citerad av Hatch, 2006) beskriver teknik som roten till all radikal förändring i samhället. Han hävdar att datoriseringen av samhället förändrar hela kunskapens karaktär och att det i framtiden bara kommer vara kunskap som kan översättas till information för analys och spridning av datorer som kommer vara acceptabel. I enlighet med ovanstående förutspår Edwards (1979) teknologins stora påverkan på dagens dramatiska förändringar och betonar hur teknologin kan ses som ett styrande fenomen då vi förlitar oss mer och mer på nya teknologiska hjälpmedel. Synkront med detta benämner Morton, Van Maanen och Yates (2001) ett samlat begrepp för tron om att teknologiska krafter bestämmer sociala och kulturella förändringar, så kallat "*The deterministic view of technology*". Exempel på detta är p-pillrets uppkomst som startade en sexuell revolution och hur datorn rekonstruerade hela ekonomin och arbetsplatsen. Denna syn på teknologi innebär att teknologin enkom kan ändra organisationer (Orlikowski citerat av Eriksson-Zetterquist et al, 2011). En adekvat definition av teknologisk styrning görs av Kärreman och Rennstam (2012) där det beskrivs som det låter, att använda teknologin för att styra organisationens arbetsprocesser. Denna definition hjälper till att särskilja den teknologiska styrningen från de ovan nämnda typerna av styrning. Den centrala skillnaden här är alltså att det är teknologin som styr och inte ramar och regler, resultat eller normer.

Att teknologin styr i samhället är inget nytt utan kan spåras tillbaka till industrialiseringen och Taylorismen där nya teknologiska lösningar uppfanns och fler och fler fabriker byggdes, vilket resulterade i att fler länder industrialiserades (Eriksson-Zetterquist et al, 2011). Frederick Taylor, fadern av vad som idag kallas för Scientific Management, grundade idén om att arbetare skulle vara tränade till att utföra en enskild uppgift så effektivt som möjligt, utefter vad vetenskapen menade var effektivt. Den centrala frågan under den här tiden handlade om hur anställda kunde arbeta så effektivt som möjligt (Eriksson-Zetterquist et al, 2011). Med Taylors tankar som grund introducerades exempelvis det löpande bandet som är ett klassiskt exempel på teknologisk styrning (Kärreman & Rennstam, 2012). Här söker arbetet upp arbetaren snarare än tvärtom. Med en arbetsstruktur likt denna ökar risken för belastningsskador och att de anställdas motivation minskar över tid. På sikt kan det även leda till att yrken med en styrning likt denna kan komma att bli mindre och mindre attraktiva (Kärreman & Rennstam, 2012). Vidare skriver Edwards (1979) att cheferna inte behöver ge kontinuerliga arbetsuppgifter till arbetaren, då teknologin sköter detta åt dem. Chefernas roll skiftas något från tidigare, där fokus

var att kontrollera arbetarnas beteende. Inom teknologisk styrning ligger chefernas fokus istället på att se till att den anställda inte hamnar efter i sitt arbetsmoment. Istället blir inte cheferns styrande roll aktuell förrän anställda börjar avvika från den teknologiska styrningen. Vidare utvecklar författaren sitt resonemang och menar att den verkliga styrningen av olika sorters arbete ligger mer i teknologin än hos chefen. Det vill säga att när den opersonliga teknologiska styrningen konstaterats är starkare än styrningen av chefen. Edwards (1979) yrkar på att den sociala relationen mellan arbetare och chef påverkar tolkningen av styrningen medan den opersonliga teknologiska styrningen anses lättare att förstå och följa. Det kan det sägas att kombinationen av den teknologiska utvecklingen samt att den direkta övervakningen förknippas med konflikter vilket ledde till minskad effektivitet, tillsammans kan ha bidragit till att teknologisk styrning växte fram (Eriksson-Zetterquist et al, 2011).

Att den teknologiska styrningen fokuserar på effektivisering är tydligt men är inte nödvändigtvis något som särskiljer teknologisk styrning från andra typer av styrning, då de flesta ämnar till att effektivisera. Exempelvis presenterades ovan hur syftet med den normativa styrningen är att individernas inom organisationen ska bete sig på ett sätt som leder till att organisationen effektiviseras. Det som särskiljer den teknologiska styrningen är alltså att det är teknologin i sig som ämnar effektivisera och att effektivisering således får en central roll. Att effektiviseringen har en central roll kan däremot innebära en del komplikationer. Till exempel tar Hatch (2006) upp hur vissa menar på att den postindustriella kapitalismen, i synnerhet den tillhörande teknologin, har förskjutit det sociala värdet av sanning och rättvisa till effektivitet. För att tydliggöra detta beskrivs ett exempel där antalet patienter på ett sjukhus som behandlas varje dag mäts för att visa på ett slags värde av en effektiv behandling istället för att mäta faktorer som nivån på vårdkvalitet eller stressnivå hos sjuksköterskor och läkare som är rädda för att förlora sina jobb. Med andra ord betonas det hur teknologi styr oss till att vilja uppnå optimal prestanda genom att minimera mängden energi som förbrukas. Vidare menar författaren på att värdet av en person, avdelning eller institution bestäms efter deras förmåga att bidra till systemets effektivitet. Detta resulterar i sin tur i att ju effektivare de blir, desto mer makt (eng. *Powerful*) erhåller de. För de anställda medför detta att de blir mer och mer inrutad i systemet. Det vill säga att de fokuserar på effektiviteten (Hatch, 2006). Eftersom det är den som bidrar till organisationens och den anställdes framgång, istället för att se till mer djupa värden som exempelvis kvalitet. Att den teknologiska styrningen leder till ett stort fokus på effektivitet blir intressant i denna studie, då lärarens arbete är att lära ut vilket borde präglas av exempelvis kvalitet snarare än effektivitet.

Att den teknologiska styrningen innebär en effektivisering kan beroende på hur en förstår teknologi också påverka människan på olika sätt. Orlikowski (2007) presenterar tre olika perspektiv för att förstå teknologi. Ett av dessa perspektiv omnämnt som “*the human-centered perspective*”, ser på teknologin genom människan och dennes förståelse för teknologin samt i vilken omfattning teknologin hanteras i olika sammanhang. Detta är alltså i kontrast till “*the deterministic view of technology*” som endast ser till teknologi och inte fokuserar på människan som nämndes i inledningen till detta avsnitt och som också är ett av de perspektiv som Orlikowski tar upp. Enligt “*the human-centered perspective*” anses teknologin ha olika betydelse beroende på hur mycket människan i fråga väljer att engagera och använda sig av teknologin. En nackdel med perspektivet är att det lägger mycket vikt vid den sociokulturella kontexten och brister lite i fokus på just teknologi. Däremot finns det ytterligare ett perspektiv som går under namnet “*sociomaterial practices*” som menar på att den sociala och den materiella världen inte ska ses separat utan istället borde beskrivas simultant (Orlikowski, 2007). Ett exempel på detta är den socio-teknologiska rörelsen som föddes ur en motreaktion mot Taylorismen och scientific- management-litteraturen. Detta klassiska perspektiv, beträffande kombinationen av teknologi och människa, ligger än idag som en stabil grund för teknologiska implementeringar inom organisationer samt tydliggör länken mellan teknologi och organisation (Eriksson-Zetterquist et al, 2011). Vidare beskrivs det socio-teknologiska systemet som ett samband mellan hur sociala och teknologiska aspekter stöttar varandra för att skapa de bästa förhållandena för produktivt utförda arbetssysslor (Brown citerad av Eriksson-Zetterquist et al, 2011).

Historiskt sett har teknologisk styrning varit starkt förknippat med Taylorismen och löpande bandet, men nyare studier visar hur teknologisk styrning kan ta en annan form på dagens arbetsplatser. Mer nutida studier har undersökt fenomenet med onlineplattformar och informationsteknologi (IT) som en styrande funktion, vilket är relaterbart till den digitala undervisningen som analyseras i denna studie. Det kan ses som att IT-styrning, under de senaste årtiondena, har utvecklats till ett vedertaget begrepp i litteraturen. Ett begrepp som enligt Moeller (2013) innefattas av företagsledningens styrande med hjälp av olika affärssystem. Författarna Cooms, Knights och Willmott (citerad av Hatch, 2006) likställer IT med ledningsstyrning. Här beskriver författarna hur IT i sig är ett medel som styr tankar och handlingar i organisationen och att det fungerar som ett sätt att disciplinera anställda till att inte alltid hålla med om eller följa ledningens önsknings och förväntningar. Vidare bidrar Darr

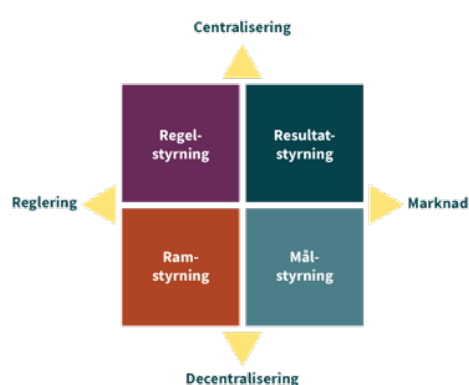
(2019) med en studie inom teknologisk styrning där författaren undersöker ett säljföretag där en internetplattform implementerats. Genom den online-styrda plattformen bedrivs försäljningstävlingar där de anställda som uppnår det bästa försäljningsresultatet vinner priser. På plattformen registreras all information på säljarnas profiler utifrån aspekter som försäljning per timme eller per kund som besöker butiken. Således reduceras säljarens identitet till siffror som presenteras till samtliga säljare inom företaget. Säljare beskriver internetplattformen som den huvudsakliga styrande mekanismen inom företaget, snarare än ledningsgruppen. De anställda på företaget förklarar hur de drivs av att kunna se hur deras kollegor, som de inte nödvändigtvis känner personligen, presterar. Genom att jämföra sig med andra via internetplattformen drivs de anställda till att öka försäljningen, dels för att vinna priset och dels för att bevisa deras kompetens inom försäljning då deras självkänsla kopplat till deras yrkesroll är på spel (Darr, 2019). Det skulle här kunna diskuteras ifall den teknologiska styrningen i det här fallet även ökar resultatstyrningen eftersom de anställda belönas efter vilka resultat de presterar. På så sätt drivs de till att producera högre försäljningssiffror samtidigt som det är teknologin som möjliggör och styr dem till att vilja producera de högre resultaten.

Sammanfattningsvis har den teknologiska styrningen haft stor påverkan genom historien och är även nu högst relevant i en värld med mer teknologi än någonsin. Med ursprung i Taylorismen och löpande bandet har teknologisk styrning utvecklats och anpassats för att integreras på dagens arbetsplatser. Här lyfts argument om hur teknologin både bidrar till effektivisering men att det med effektivisering kan resultera i en avsaknad av kvalitet på arbetet eller att människan inte är i fokus. Det noterades även här att effektivisering inte särskiljer den teknologiska styrningen men att det skulle kunna hävdas att det spelar en central roll. I de nyare studierna redogörs det för hur IT i vissa fall till och med likställts med verksamhetsstyrning, där affärssystem tar över och styr anställda i högre grad än vad ledningen gör. Vidare har även perspektiv från Orlikowski (2007) presenterats för att beskriva relationen mellan teknologin och människan och hur teknologin hanteras i olika sammanhang. Det skulle kunna ses som att Orlikowski (1992) sammanfattar det förda resonemanget med sitt påstående om att teknologi innebär en slags dualism. En dubbelsidighet mellan att begränsa människan samtidigt som den möjliggör. Här klargörs att teknologin kan ses som att den styr oss eftersom den både möjliggör och begränsar. Att en styrning både kan vara möjliggörande och begränsande är däremot inte helt unikt för teknologisk styrning. Till exempel kan det dras paralleller mellan Orlikowskis resonemang om teknologins egenskaper med Adler och Borys (1996) synsätt på byråkratisk styrning. Där diskuterade de det möjliggörande och tvingande synsättet. Likt Orlikowskis syn

att teknologi kan vara begränsade menar även Adler och Borys att det tvingande synsättet kan vara begränsande där de anställdas beteende begränsades till en liten del av tillåtna arbetsaktiviteter. Den teknologiska styrningen har alltså flera likheter med andra typer av styrning när det kommer till att den syftar till att effektivisera och dess metoder innebär både begränsningar och möjligheter. Det som särskiljer den teknologiska styrningen från andra styrningsformer är att den, som en del inom beteendestyrningen, vill få människor att uppföra sig på ett specifikt sätt genom användandet av teknologi. Det är med andra ord teknologin som styr människorna inte resultat, regler eller normer som är det som särskiljer de tidigare nämnda styrformerna.

2.6 Styrning inom skolan

Nedan följer en presentation av styrningen inom den svenska skolan. Hur den sker till vardags och vad den präglas av när det kommer till beslutsfattande och ansvar på olika nivåer. Här kopplas styrning inom skolan till de organisationsteoretiska typerna av styrning som beskrivs ovan.

I bilden bredvid presenteras de styrformer som skolan traditionellt sett kännetecknas av (Berg, 2015). De olika typerna av styrning identifieras beroende på graden av reglering inom skolan samt vilken grad av marknadsdriven organisationsform det rör sig om i varje specifikt fall. Även graden av centraliseringen inom skolan påverkar styrningen (Berg, 2015).

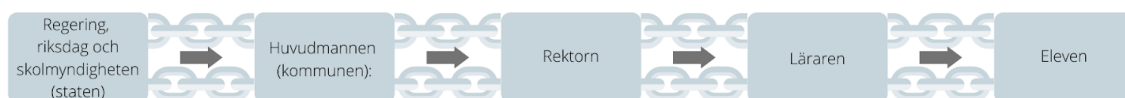
Figur 2 styrning inom skolan, Berg (2015)

Regelstyrning inom skolan kännetecknas av de regler och anvisningar skolan erhålls från staten i form av lagar och förordningar. Vidare beskrivs *Ramstyrning* som de ramar som anges av staten som sedan rektorer och lärare förhåller sig inom. Ett exempel på ramstyrningen är timplaner och skolårets dagar som bestäms av staten men som skolväsendet sedan har egen befogenhet att disponera hur de själva vill (Berg, 2015). Dessa typer av regel- och ramstyrning går att likställa med byråkratisk styrning som går att återfinna inom organisationsteorin som omnämns i avsnittet om styrningstyper. Vidare skriver Berg (2015) att inom skolan innefattar *resultatstyrning* statens styrning i form av ställandet av vissa bestämda krav som ska uppnås i

verksamheten. Den här typen av styrning kontrolleras med betyg, nationella prov och statlig skolinspektion. Denna resultatstyrning går att identifiera ovan i detta kapitel och har alltså samma betydelse som definitionen av resultatstyrning. Resultatstyrningen inom skolan kan likställas med den typen av resultatstyrning som definieras ovan. Ytterligare en form av styrning som Berg (2015) presenterar i sin modell om styrning inom skolan är *målstyrning*. Målstyrningen utmärks av att staten sätter mål för verksamheten. Här har skolan en hög grad av autonomi där lärarnas egna tolkningar av målen och hur dessa mål ska omsättas i skolans verksamhet. Målstyrningen är inte lika självklar att koppla till en av de definierade styrtyperna ovan utan är ett exempel på hur styrformer kan samexistera. Exempelvis kan målstyrningen jämföras med resultatstyrningen då det finns tydliga mål att uppnå men det kan också dras paralleller till den normativa styrningen. Detta eftersom det är lärarnas egna tolkningar av målen och hur dessa omsätts som spelar roll och att detta i sin tur kan resultera i normer bland lärarna i hur de bäst ska gå till väga.

I ovan nämnda modell spelar faktorer som grad av centralisering och reglering roll för vilken styrtyp som präglar skolan främst. Brynolf, Carlström, Svensson och Wersäll (2012) argumenterar för att skolan har ändrat skepnad. Författaren menar att skolan har blivit mer centraliserad och att den byråkratiska styrningen spelar en allt större roll. Detta styrks av Asp-Onsjö (2011) som skriver att det sker en formalisering och centralisering i den svenska skolan eftersom den tycks bli mer och mer präglad av kontrollprogram, bedömningssystem och dokumentation. Vad som lärs ut handlar allt mer om kontroll, övervakning och komplexa kunskapsprocesser.

Inom styrnings-litteraturen om skolan uppmärksammas ”*Styrkedjan*”. Det är kedjan som beskriver styrande från regeringen ner till eleven. För att *Styrkedjan* ska fungera på bästa sätt är alla delar viktiga. Kedjans delar bestående av staten, kommunen, rektorn, läraren och eleven måste ta ansvar för sina respektive uppdrag samt stärka länkarna sinsemellan. Länkar som dialog, samarbete och tillit anses viktiga för att tillsammans skapa bra förutsättningar för eleverna (Skolinspektionen, 2018).

Figur 2 En illustration av Styrkedjan

Den ovan nämnda *Styrkedja* länkas samman av följande länkar. *Regering, riksdag och skolmyndigheten (staten)* skapar riktlinjer för utbildningsverksamheten och utformar den nationella utbildningspolitiken. Regeringen formulerar målen för utbildningspolitiken som sedan konkretiseras till lagar, läroplaner och andra styrdokument för skolans verksamhet (Skolinspektionen, 2018). *Huvudmannen (kommunen)*: följer styrdokumentet och ansvarar för att utbildningen genomförs enligt dem. *Rektorn* leder och samordnar det pedagogiska arbetet och har dessutom ansvaret för hur utbildningen utvecklas. *Läraren* bär ansvaret för att varje elev får den undervisning den har rätt till. *Eleven* har rätt till utbildning och att inhämta kunskaper i en trygg miljö. Eleverna har också rätt att delta och möjlighet att påverka (Skolinspektionen, 2018). *Styrkedjan* redogör alltså för hur styrningen går till i skolan men det framställs även i en statlig utredning om hur målet för den svenska skolan har varit att öka brukarinflytandet inom skolan (Ledningsstruktursutredningen, 2004). Det beskrivs i utredningen hur skolan under 1990-talet har blivit allt mer öppen för brukarinflytande samt medbestämmande, vilket kan betyda att även om styrningen sker så som *Styrkedjan* visar, har undre insatser rätt att vara med och påverkabeslut.

Berg (2015) beskriver komplexitet som en inbyggd relation mellan skolan som institution och skolan som organisation. Med detta syftar han på att det uppstår en komplexitet i hur skolan dels fungerar som en institution som behöver följa regler och ramar från högre instanser och dels att skolan själv fungerar som en egen organisation med egna bestämmelser inom sin organisation. Skolan styrs alltså dels av staten och dels av kommunen. Denna dubbla styrning inom skolan bidrar med en komplexitet. Detta då statens styrning innefattas av skollagen medan styrningen från kommunerna innefattas av varje enskild rektors tolkning av sitt uppdrag samt en omvandling av det till praktisk styrning inom verksamheten. Detta innebär att staten har mandatet att säga åt vad skolorna ska åstadkomma sen är det upp till varje rektor att tolka direktiven och se till att skolan håller sig inom ramarna. Att rektorerna får eget mandat för att tolka direktiven gör att tolkningen kan skilja sig från skola till skola. För att förstå komplexiteten med styrningen inom skolan är det viktigt att skillnaden klagörs mellan styrning från statens

sida och den typen av styrning som lärare får mandat av rektorer att själva verkställa Berg (2015).

Som konstaterat tidigare rör sig det ofta om en samexistens av olika typer av styrning i verkligheten (Ouchi 1979; Kärreman & Rennstam, 2012) vilket kan konstateras vara fallet i skolan. I detta avsnitt har det visats hur skolan styrs av olika led i en styrkedja som resulterar i olika typer av styrning. De styrs av lagar och regler och även normer och resultat. Nästan samtliga styrformer kan kopplas till den modell som Berg (2015) har presenterat om styrningen i skolan. Däremot har inte den teknologiska styrningen diskuterats inom skolan. Eftersom den teknologiska styrningen i skolan är centralt för studien presenteras det nedan under en egen rubrik. I nästa avsnitt kommer det därför redogöras för hur den till synes både styrda och fria lärarrollen har påverkats vid ett tillskott av teknologisk styrning.

2.7 Teknologisk styrning i skolan

Teknologin tar mer och mer plats i skolan, både när det kommer till skolor som väljer att bedriva all undervisning online men även att datorer och internet används och involveras mer i utbildningen. Erixon (2012) skriver om hur ny digital teknologi allt snabbare införs i skolan och hur detta utmanar hela institutionen med både positiva och negativa effekter. Exempelvis skriver författaren om hur relationen mellan elever och lärare förändras då läraren ofta behöver be eleven om hjälp för att hantera teknologin. Detta resulterar i att eleverna och lärarna plötsligt befinner sig på samma sida. Ingen är längre över- eller underordnad. Detta fenomen intygas av Means (1994) som skriver om att teknologin förändrar den traditionella lärarrollen som brukar innebära att det är läraren som besitter kunskapen och har alla rätta svar. Att läraren har högst kompetens inom exempelvis läsning och skrivning och därmed får auktoriteten och kontrollen över det som ska läras ut. Istället får eleverna nu bevittna hur lärarna kämpar med att lära sig nya färdigheter som exempelvis att bemästra nya digitala verktyg.

Vidare skriver Erixon (2012) om hur kommunikationsmönstret i klassrummet förändras av införandet av teknologi i skolan. Med detta syftar författaren på att teknologin möjliggör för att mindre hierarkiska strukturer utvecklas när lärare och ledning inte längre kontrollerar informationsflöde och kommunikationsmedier. Ziehe (1989) förklarar detta vidare genom att redogöra för hur mer teknologi inom skolan har inneburit en paradox i ändringen av lärarrollen. Han menar på att skolan styrs till att bli lite ”kylig” då den blir allt mer anonym och läraren får

en mer avpersonifierad roll då eleverna upplever läraren mer som exekutor än som individ. Detta samtidigt som skolan i kontrast blir ”upphettad” då läraren måste bli allt mer personlig för att kompensera. För att väga upp för den kylande effekten skriver Ziehe (1989) att läraren blir en ”relationsarbetare”. Det vill säga att samtidigt som läraren blir allt mer administrativ i takt med mer teknologi, så måste läraren lägga ner mer av sin personlighet i sitt arbete. Vidare exemplifierar Erixon (2012) detta fenomen där det beskrivs hur försöket till att anpassa sig till elevens värld och mediekompetens innebär att behöva anpassa sig till elevens vardagliga språkvärld. Erixon tar upp ett exempel där läraren i fallet delar med sig av sitt privatliv, i det här fallet sin bröllopsresa, för att på så sätt hindra den avpersonifierade rollen som teknologin medför läraren. Som resultat av detta bryts hierarkiska nivåer ner mellan lärare och elev och lärarens auktoritet försvagas.

Erixon (2012) skriver även om hur teknologin gör att eleverna förlägger mer och mer av skolarbetet till fritiden och menar på att det preliminära mönstret just nu visar på att ju mer teknologi som används och finns tillgänglig, desto mer väljer eleverna att arbeta hemma av olika skäl. Detta tyder på att skolan får en mindre isolerad roll och därmed får möjligheter att öppna upp mer mot samhället. Samtidigt utgör den otydliga gränsen mellan arbete, skola och fritid en flexibilitet som både kan upplevas positiv men som även kan resultera i stress för både lärare och elever (Erixon, 2012). Att stressen ökar är den största anledningen till varför Hogan och McKnight (2007) skriver om hur risken för att lärare som bedriver online-undervisning blir utbrända ökar. I de fall där undervisningen bedrivs uteslutande på distans förklarar författarna att det krävs extra tid för lärarna att lära sig nya verktyg och för att kunna anpassa utbildningen till den nya undervisningsformen. Vidare betonar författarna vikten av att se till att kommunikation är extra tydlig vilket kan vara tidskrävande och stressande. I tidigare forskning om online-studier betonas också vikten av att ha tydliga instruktioner och ge mycket feedback vilket bägge kan visa sig vara tidskrävande aktiviteter som resulterar i stress för lärarna (Sjödahl Hammarlund, Nilsson & Gummesson, 2015).

Means (1994) skriver om hur lärarens roll förändras vid införande av mer teknologi i skolan. Författaren beskriver hur läraren inte längre står i centrum för uppmärksamhet som distributör för information, utan spelar snarare rollen som facilitator. Författaren menar här på hur lärarrollen styrs till att handla om att sätta projektmål, ge riktlinjer, förslag och stöd. Med andra ord menar Means (1994) att läraren utvecklar färdigheter som efterliknas vid en ”Coach” snarare än ”The Chief Doer” som står i centrum. Vidare skriver författaren om hur flera lärare

i deras studie rapporterade om att tekniken ledde till att de gav sina elever mer kontroll. Detta efter att de bevittnat vad eleverna kunde göra med tekniken samt hur de var villiga och kunde ta ansvar för att lära sig själva och varandra.

Sammanfattningsvis är det tydligt hur teknologi har stor påverkan på skolan som institution och på lärarrollen vilket är centralt för vår studie. Detta fenomen kan kopplas till tidigare teori om teknologisk styrning och förklaras av hur teknologi har förmågan att styra människor och arbetsprocesser. Det kan också dras en parallell till hur Orlikowski (1992) säger att teknologi både begränsar och möjliggör för människan och även hur Orlikowski (2007) beskriver hur teknologin har olika betydelse beroende på hur mycket människan i fråga väljer att engagera och använda sig av teknologin. Detta eftersom teknologin kan resultera i stress och press på läraren men det kan också bidra med nya sätt att undervisa och en flexibilitet i arbetet. Alltså, beroende på i vilken utsträckning lärarna anpassar sig till teknologin så skapas olika förutsättningar. Generella drag som däremot visar sig är hur lärarens auktoritet och centrala roll i klassrummet minskar av att teknologin tar över och styr istället.

2.8 Sammanfattning av litteraturöversikt

Den inledande delen av litteraturöversikten redogör för begreppet styrning. Här presenteras vad behovet av styrning grundar sig i samt de vanligaste typerna av styrning som förekommer. Då studien centrerar kring den teknologiska styrningen får den en egen rubrik där det presenteras hur den teknologiska styrningen tillkom och hur den ser ut idag. Historiskt grundar den sig i Taylorismen och växte sedan fram under industrialiseringen. Som ett nutida perspektiv presenteras begreppet IT-styrning. Här presenteras även hur människan och teknologi samverkar. I kapitlet tydliggörs sedan hur styrningen ser ut i skolan där de presenteras en samexistens av flera olika typer av styrningsformer. Här synliggörs hur skolan till stor del präglas av byråkratisk- och resultatstyrning men också hur det förekommer normativ styrning inom de mer decentraliserade delarna. Det vill säga de delarna av skolan där rektor och lärare präglar och formar verksamheten. I detta avsnitt presenteras även hur styrningen i skolan kan visualiseras i form av en styrningskedja från staten ner till eleven. Vidare vidrörs och argumenteras det för teorier om hur styrning inom skolan är komplex då direktiv kommer från olika instanser. Detta avsnitt mynnar till sist ut i att se till den teknologiska styrningen inom skolan. Här presenteras tidigare studier som studerat hur lärarrollen påverkas av en allt mer digitaliserad skola. Studierna visar på hur teknologin både har inneburit möjligheter och

begränsningar för lärarna. Ett generellt drag som presenteras är hur lärarens auktoritet och centrala roll i klassrummet minskar av att teknologin tar över och styr istället.

3. Metod

I det här kapitlet beskrivs de tillvägagångssätt som gjorts vid verkställandet av studien med avsikt att förklara processen för läsaren samt studiens utgångspunkter. Metodkapitlet är uppbyggt av fyra delar bestående av vetenskaplig utgångspunkt, empiriinsamling, analysprocess och kvalitetsbedömning. Inledningsvis skildras den vetenskapliga utgångspunkt som valts för studien. Vidare beskrivs urvalet samt tillvägagångssättet vid empiriinsamling. Därefter bringas det klarhet i de tillvägagångssätt som används under analysprocessen. Slutligen ämnar kapitlet redogöra för studiens trovärdighet.

3.1 Vetenskaplig utgångspunkt

3.1.1 Ontologisk och Epistemologiskt ansats

Då studiens syfte är att studera hur gymnasielärare upplever en ökad teknologisk styrning utgår studien ifrån det socialkonstruktionistiska synsättet. Bryman och Bell (2017) menar att verkligheten är socialt konstruerad och att det är en produkt av ett socialt samspel mellan sociala aktörer. Vidare menar författarna att denna verklighet ständigt revideras och påverkas av sociala aktörer, där de själva är med och skapar samt påverkar omvärlden de befinner sig i (Bryman & Bell, 2017). Då denna studie ämnar undersöka samt fördjupa förståelsen för lärares upplevelse av en ökad teknologisk styrning, snarare än att bekräfta en verklighet, är det socialkonstruktionistiska synsättet relevant att utgå ifrån. Detta går i linje med Bryman och Bells (2017) beskrivning av det socialkonstruktionistiska synsättets syfte som inte är att bekräfta en verklighet, utan istället syftar att presentera den upplevda verkligheten. Då studien genomförs mitt under den rådande Corona-krisen ger respondenternas svar en ögonblicksbild av hur deras upplevelse är, vilket efter tid kan komma att påverkas och revideras. De ontologiska antaganden att världen är en produkt av social interaktion mellan olika aktörer får epistemologiska konsekvenser, vilket i vår studie tar form i ett tolkande perspektiv av verkligheten snarare än en spegling av den. Bryman och Bell (2017) förklarar tolkningsperspektivet som att individer uppfattar verkligheten på olika sätt. Vidare förklarar författarna att i det tolkningsinriktade perspektivet är det inte endast studieobjektets tolkningar som är av intresse, då även forskare gör en tolkning av dessa (Bryman & Bell, 2017). Då vi ämnar undersöka gymnasielärares upplevelse av den ökade teknologiska styrningen och sedan tolka deras svar, kan studien sägas ha ett tolkningsinriktat perspektiv.

3.1.2 Kvalitativ metod

Den här studien utgår ifrån en kvalitativ metod. Bryman och Bell (2017) förklarar hur kvalitativa studier ofta avser att uppfatta den sociala verkligheten utifrån hur föremålen för undersökning upplever den. En kvalitativ studie ansågs vara mest relevant då studiens syfte är att fördjupa förståelsen för hur lärare på en gymnasieskola kan uppleva en ökad teknologisk styrning. En fördjupad förståelse tillåts då en kvalitativ metodologi ses som en öppen forskningsstrategi där fokus vid analysen av den insamlade data att tolka ord, snarare än siffror (Bryman & Bell, 2017). Kvalitativa djupintervjuer har valts för att samla in det empiriska materialet, vilket går i linje med den kvalitativa metoden. Att ha intervjuer som tillvägagångssätt för att samla in det empiriska materialet är fördelaktigt då det tillåter författarna att få tillgång till respondenternas egna upplevelser av ett fenomen (Ryen, 2004).

3.1.3 Induktiv metodologi med abduktiva inslag

Studien utgår huvudsakligen från ett induktivt arbetssätt, vilket enligt Bryman och Bell (2017) innebär att utifrån de observationer som gjorts dras generella slutsatser och utifrån dem, formas teorin. Vidare har studien även abduktiva inslag, då arbetsprocessen skett växelvis mellan empirisk och teoretisk reflektion (Alvehus, 2013). Studien utgick från en induktiv metodologi då vi arbetade utifrån studiens generellt identifierade problem, men utan att rikta in oss specifikt på vad som skulle undersökas. Det identifierade problemet var skiftet för gymnasielärare att tvingas bedriva undervisningen på distans som en följd av Corona-krisen. Istället för att välja en teori och forma intervjufrågorna utifrån detta valde vi att ha semistrukturerade intervjuer för att identifiera vad respondenterna själva uppfattade som mest centralt rörande problemområdet. Efter att intervjuerna genomförts analyserade vi det empiriska materialet för att bilda oss en uppfattning om vad som var mest centralt och oftast återkommande i respondenternas svar. Således lät vi respondenternas svar vägleda oss till passande teori för att analysera de områden som ansågs vara mest centrala. Därefter växlades empirisk och teoretisk reflektion då det empiriska materialet gav oss nya infallsvinklar, vilket medförde att vi under arbetsprocessen kontinuerligt adderade nya teoretiska aspekter samt ändrade den befintliga teorin.

3.2 Empiriinsamling

3.2.1 Fallstudieobjekt

Följande studie tar avstamp i empiriskt material insamlat från en fallstudie av en gymnasieskola. Den elementära innebörden av en fallstudie är att den uppmärksammar detaljer av ett specifikt fallstudieobjekt. Vår studie utgår därav från en enskild organisation som i den här studien består av en gymnasieskola. Fallstudien i det här fallet skulle kunna klassificeras som *Det unika fallet* vilket beskrivs som en viss typ av fall kännetecknas av att vara unikt eller extremt (Bryman & Bell 2017). Det går att motivera för att situationen vi studerar är unik då det tidigare inte har hänt att alla Sveriges gymnasieskolor tvingats till distansundervisning. Fallstudien syftar inte i första hand till att ge en generell bild av situationen i hela Sverige utan det som vi vill uppnå här är en djupare förståelse av det specifika fallet. Fallstudien har sitt geografiska ursprung på en gymnasieskola i en förort till Göteborg med cirka 1800 elever och drygt 200 lärare. Fallstudieobjektet utsäger sig för att vara en trygg och nytänkande gymnasieskola med tio gymnasieprogram och goda resurser. Valet av fallstudieobjekt grundades på att vi redan på förhand hade ett flertal kontaktpersoner på skolan. I och med den rådande Corona-krisen har inte fallstudien genomförts fysiskt på gymnasieskolan.

3.2.2 Intervjuernas utformning

För att besvara vår frågeställning utfördes åtta intervjuer varav respondenterna bestod av sju gymnasielärare och en rektor. Vi motiverar antalet intervjuer dels med att syftet med kvalitativa intervjuer är att skapa ett djup snarare än bredd och dels att vi under de sista intervjuerna upplevde att svaren började bli repetitiva och att inte mycket nya vinklar dök upp vilket kännetecknar att en empirisk mättnad hade uppnåtts (Bryman & Bell, 2017). Intervjuerna varade mellan 35–90 minuter. Detta för att hinna uppnå ett djup i svaren. Till följd av Corona-krisen hölls samtliga intervjuer via två olika online-verktyg som tillät kommunikation med både kamera och ljud. Till skillnad från en telefonintervju tillåter kameran oss att kunna avläsa kroppsspråk och reaktioner på frågor bättre än enbart en röst. Det fungerar som ett bra alternativ när ett personligt möte inte är möjligt på grund av smittorisken som coronaviruset innebär. Vidare tar Bryman och Bell (2017) upp negativa aspekter såsom att tekniskt strul kan förekomma samt att det är enklare att lägga på och därmed avsluta intervjun vilket kan vara opraktiskt i kvalitativa studier där intervjuerna oftast är långa. Däremot kan aspekten av att de

själva kunde välja sin plats att bli intervjuad på vara positiv i den mening att de kände sig bekväma.

Då vi ämnade att ge gymnasielärarna friheten att själva ge sin version av situationen lämpade sig semistrukturerade intervjuer. Som Bryman och Bell (2017) understryker, passar semistrukturerade intervjuer bra när intervjuernas fokus är förhållandevis förutbestämda men inte fullständigt utvecklade. Vidare skriver Bryman och Bell (2017) hur semistrukturerade intervjuer innebär att intervjuaren lämnar stor frihet till respondenten att berätta själv, där samtalet inte styrs av för många föreskrivna ramar. Vi konstruerade därför en intervjuguide där respondenten fick en stor frihet att uttrycka sig inom de angivna ramarna. Att det krävs en viss struktur på intervjuerna och inte endast ter sig som ett vanligt samtal, motiveras av det faktum att vi intervjuade flera personer och för att kunna göra en viss jämförelse emellan krävs ett någorlunda likt mönster. Intervjuerna var alla upplagda på samma sätt när det kommer till att frågorna var väldigt allmänna om hur lärarna upplevde situationen. Intervjufrågorna började med att vara inledande där vi frågade om vilka ämnen som lärarna undervisade i och sedan hur en vanlig dag i nuvarande situation såg ut för dem. Den senare frågan öppnade upp och resulterade i väldigt olika svar vilket gav oss möjligheten att ställa flera uppföljande frågor. Intervjuguiden såg därför liknande ut vid varje intervju där några frågor adderades för att vara anpassade till den specifika lärarens utmaning, exempelvis om ämnet var väldigt praktiskt eller att programmet kännetecknades av omotiverade elever. Frågornas karaktär baserades på, att vi i linje med uppsatsens frågeställning, ville höra lärarnas syn och inte påverka eller vägleda deras svar efter vår förståelse. Vidare var även intervjuguiden specifikt utformad för rektorn då hen representerade ett annat perspektiv än lärarna.

Efter ett antal intervjuer började vi ana vilka problemområden som fanns bland lärarna och sökte därefter intervjuer med lärare som kunde ha specifika åsikter om dessa. Detta för att få en helhetsbild som representerade många olika vinklar av problemen. För att säkerställa att respondenternas uttryck och uttalanden presenterades korrekt spelades samtliga intervjuer in. Vidare tillåter transkriberingen oss att presentera respondenternas svar ordagrant vilket därmed ger ökad transparens i studien (Rienecker & Stray Jørgensen, 2002).

Vid samtliga intervjutillfällen var vi fler än en intervjuare. Bryman och Bell (2017) menar att detta kan vara positivt då de olika intervjuarna kan ta sig olika roller. Det kan vara svårt som ensam intervjuare att hinna med att anteckna, fråga och lyssna samtidigt. En lite mer passiv

intervjuare kan ta anteckningar men har samtidigt chansen att gripa in när som helst. Detta kan också leda till en avspänd atmosfär och att intervjun känns mer likt ett samtal eller diskussion. Däremot var inte samtliga medlemmar med vid varje intervju men detta komparerades med att hela samtalet spelades in med både ljud och bild och kunde därför upplevas av den medlemmen som missat tillfället.

Vid starten av varje intervjutillfälle informerades respondenterna att de skulle förbli anonyma i syfte att ta hänsyn till deras integritet. En viktig aspekt som bör belysas är att trots en anonymisering av respondenternas namn, är att de benämns efter deras yrkestitel. Då studien utgår från en specifik gymnasieskola där det finns ett begränsat antal rektorer och lärare inom varje ämne finns en risk till minskad transparens i respondenternas svar. Detta då det finns en risk att intervjuobjekten inte känner sig fullt anonyma eftersom deras kollegor möjligen kan ana vem som svarat på vad, på grund av vilken ämneslärare som citaten är från. Trots detta ansågs en sådan benämning av intervjuobjekten nödvändig då deras yrkesroll påverkar hur deras upplevelse av den ökade teknologiska styrningen är.

3.2.3 Urval

I och med den rådande Corona-krisen under utformandet av studien möttes vi av diverse utmaningar. Exempelvis att vi inte kunde träffa gymnasielärarna på grund av smittorisken och det faktum att många var stressade och därför hade svårt att ställa upp på intervju. Därav utnyttjades de kontakter vi hade på gymnasieskolan. Urvalet av studieobjekt grundades på att en av författarna kände vissa av respondenterna sedan innan, medan resten av författarna inte hade någon tidigare relation till dem. Eftersom en del av urvalet inleddes med hjälp av en kontaktperson på skolan kan denne ses som en grindvakt (Bryman & Bell, 2017). Detta då läraren ställde upp på intervju och kom med förslag och åtkomst till ytterligare respondenter. Att en av författarna kände vissa av respondenterna sedan innan bidrar till att studiens urval kan ses som ett bekvämlighetsurval (Bryman & Bell, 2017). Grunden till ett sådant bekvämlighetsurval kan motiveras av att det i början av skiftet till distansundervisning var många lärare som var stressade och inte hade tid att ställa upp på intervju. Därav kan bekvämlighetsurvalet varit till en fördel då lärare tog sig tiden att ställa upp som respondenter eftersom de hade en anknytning till en av författarna. Med detta tillvägagångssätt fick vi även prata med lärare som upplevde situationen tuffare än om vi bara fått tag på respondenter som inte var stressade eller oroade.

En viktig aspekt att väga in är att trots att vi lyckades genomföra intervjuer med ett antal lärare som upplevde sig vara stressade under rådande situation, så var det fortfarande ett flertal av dem vi kontaktade som ansåg sig vara för stressade för att medverka i studien. Detta kan ha en påverkan på studiens insamlade empiri vilket leder till ett påverkat resultat. Möjligen skulle situationen kunnat tolkats annorlunda om vi hade fått ett bättre gensvar från de lärare som kände sig stressade över situationen, alltså att respondenterna då inte skulle bestått i huvudsak av lärare som kände sig bekväma med omständigheterna.

Vidare kan urvalet även ses som ett kedjeurval då respondenten ombads lämna tips om andra lärare som potentiellt var villiga att ställa upp på en intervju och som eventuellt kunde bidra med en annan uppfattning om situationen (Bryman & Bell, 2017). Kedjeurval kan styra den empiriska insamlingen och en tendens av liknande uppfattningar kan skapas inom umgängeskretsar. Detta ämnade vi undvika genom att författarna styrde valet av potentiella respondenter mot att de inte skulle ha påverkats av varandra i allt för stor utsträckning. Därav var ambitionen att intervjua lärare från olika gymnasieprogram som dels inte jobbade sida vid sida och dels hade olika förutsättningar inom respektive gymnasieprogram. Detta beslut motiverades, från författarnas sida, då åsikter om den rådande situationen förmodas särskilja mellan de olika programmen. Dels för att lärarna undervisar i olika ämnen och dels för att deras elever förmodas ha olika hög ambitionsnivå, vilket måhända kunde påverka lärarnas arbetssituation på distans.

3.3 Analysprocess

Rennstam och Wästerfors (2015) beskriver analysprocessen som tre delar vilka vi har inspirerats och handlat efter när vi analyserat vårt empiriska material. De tre är; *Sortera*, *Reducera* och *Argumentera*. Vi väljer här att fokusera de två första stegen eftersom analysen i denna studie inte följer en specifik argumentationsteori utan istället analyseras citaten från lärarna utefter hur vi har reducerat och sorterat materialet.

3.3.1 Sortera

I denna del sorteras det kvalitativa materialet. Rennstam och Wästerfors (2015) menar att denna del handlar om att bekanta sig med materialet för att få grepp om detaljer, lära sig hitta i stoffet och möjliggöra för bra uppdelningar av materialet. Vidare lämnar författarna stor frihet i hur en

sorterar men poängterar det faktum att någon form av sortering är oundviklig. Samtliga medlemmar bekantade sig med materialet då alla kunde delta eller lyssna i efterhand på alla intervjuer. I nästa steg deltog alla tre medlemmar även i transkriberingen av samtliga intervjuer. Slutligen läste även alla medlemmar igenom allt nedskrivet material och antecknade och markerade utan specifik struktur efter vad vi fann intressant. Vid detta skede var samtliga bekanta med materialet vilket gav oss en bra övergripande bild över det empiriska materialet.

För att dela in materialet i kategorier gick vi igenom allt vi hade markerat och kunde urskilja centrala teman. Ryan och Bernard (2003) skriver att det kan vara hjälpsamt att titta på saker som upprepningar, metaforer eller teorirelaterat material för att identifiera teman. Vi använde oss av dessa råd och noterade exempelvis metaforen "vi sitter i samma båt" och fann det intressant att analysera innebörden vidare. I detta skede var *vad* respondenterna pratade om intressant men vi noterade även vissa ordval och vilken känsla som respondenterna förmedlade. Rennstam och Wästerfors (2015) beskriver att det är bra att undersöka både *vad* som sägs och *hur* det sägs, detta för att försöka skapa en förståelse för vad tankarna bakom uttalanden är. Vi är medvetna om att det finns en risk för att en tolkning av materialet sker som inte exakt stämmer överens med hur uttalandet åsyftades. Vidare finns en risk att material väljs ut efter ett önsketänkande som också poängteras av Rennstam och Wästerfors (2015). Vi försökte därför hålla oss objektiva och tolka vad respondenterna verkade tycka var viktigt att kommunicera under deras intervjuer.

3.3.2 Reducera

Nästa steg i analysprocessen var att reducera det sorterade materialet vilket både innebär att ta bort hela kategorier men också att ta ut det viktigaste från varje kategori. Rennstam och Wästerfors (2015) skriver om hur denna del besvarar vad de kallar för representationsproblemet. Med detta syftar författarna på det faktum att studien inte kommer kunna återge allt som upplevts under undersökningens gång, samtidigt som en vill presentera materialet på ett kartläggande och rättvisande sätt. Som Ryan och Bernard (2003) beskriver är det intressant med ett brett utbud av teman i det första utforskande steget i data analyserandet. Däremot blir det i senare steg snarare en fråga om vilka teman som är mest intressanta och värda att analyseras vidare. Detta bidrog därför till att vi strök vissa teman och fokuserade på andra som hade visat sig mer centrala.

Ryan och Bernard (2003) rekommenderar att klippa ut alla utsorterade citat för att sedan leka runt och lägga de i olika högar med rubriker. Detta var hur vi gick till väga, där rubrikerna på högarna delvis kom från vad vi funnit som huvudteman i sorteringsfasen, men också efter att ha läst att Ryan och Bernard (2003) som rekommenderade att sortera efter ordupprepning. Det var exempelvis ett tydligt tema att samtliga respondenter nämnde orden "rättssäkerhet" i sin intervju vilket är ett ovanligt ordval samtidigt som det verkade vara av stor betydelse för samtliga.

3.4 Kvalitetsbedömning

Nivån av trovärdighet av följande studie samt val av undersökningsområde kan valideras med Gubas och Lincolns (citerad av Bryman och Bell, 2017) kriterier av trovärdighet som utgångspunkt. Följande fyra utgör kriterierna för studiens trovärdighet; *tillförlitlighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och *konfirmering*. Dessa fyra anses användbara för kvalitativa studier enligt Bryman och Bell (2017). Vidare hävdar vi att dessa kriterier är relevanta för kvalitetsbedömningen av vår studie där varje enskilt kriterium förklaras närmare nedan och hur det bidrar till kvalitetsbedömningen av den kvalitativa studien.

Tillförlitlighet

Tillförlitlighet enligt Bryman och Bell (2017) innebär att fokus sätts vid den sociala verklighet som beskrivs av respondenterna. Eftersom denna kan skilja en aning, respondenter sinsemellan, är det upp till forskaren att i slutändan tolka och beskriva situationen. För att öka kriteriet tillförlitlighet i en studie är det därför viktigt att studien utförs enligt de regler och ramar som finns (Bryman & Bell, 2017). Vidare är det viktigt att presentera studiens tolkningar och resultat för de personer som deltagit. Detta görs för att respondenterna ska se att deras upplevelse av den sociala verkligheten har tolkats rätt av forskaren. I ett försök att trygga tillförlitligheten, i mesta möjliga mån, har våra tolkningar av respondenternas upplevelse legat till grund för analysen. En del av försöket till en ökad tillförlitlighet innebar att respondenterna gavs möjlighet att ta del av resultatet av den färdigställda studien. Detta gjordes med syftet att försäkra att vi skildrat respondenternas upplevelser av situation på ett korrekt sätt. Detta tillvägagångssätt är vad Bryman och Bell (2017) kallar en respondentvalidering och de anser att det är ett lämpligt sätt för att öka tillförlitligheten. Med studiens val av vetenskaplig utgångspunkt i åtanke, framgår det enligt Bryman och Bell (2017) att tillförlitligheten avgörs till viss mån hur den upplevs och att den därför skiftar mellan olika individer. Eftersom vår

studie grundar sig i respondenternas upplevelse av den situationen, det vill säga att studien utgår från ett socialkonstruktionistiskt perspektiv, finns därför inte något facit eller korrekt svar angående tillförlitligheten av vår studie. Däremot stärks tillförlitligheten av studien om respondenterna återkopplar och godkänner att deras upplevelser av den sociala verkligheten är tolkade av författaren på ett sanningsenligt sätt.

Överförbarhet

Överförbarheten består enligt Guba och Lincoln (citerad av Bryman och Bell, 2017) av att den kvalitativa studien påvisar en fyllig redogörelse eller en "tät" beskrivning som de skriver. Denna överförbarhet ska möjliggöra för andra personer att ha studien som en databas som kan användas för att bedöma hur pass överförbara studiens fynd är till en annan miljö eller hjälpa till vid en liknande studie. Vi har eftersträvat att detaljerat och tydligt beskriva den rådande situationen samt valet av fallstudieobjekt, för att till största möjliga mån möjliggöra för andra att kunna undersöka och begripa ett liknande fall och få likvärdiga resultat. Kritiken till genomförandet av en liknande undersökning är att den rådande situationen med en pågående pandemi kan bli svår att efterlikna. Vi märkte en påtaglig skillnad redan mellan vår första och sista intervju som skedde med endast en veckas mellanrum. Denna aspekt sänker överförbarheten av vår studie eftersom det blir svårt att upprepa en likvärdig studie när Corona-krisen mattats av. Men vår noggrannhet angående beskrivningen av studien medför att vidare undersökningar kommer ha rikligt med information för att kunna applicera undersökningen i andra situationer. Vidare argumenterar Bryman och Bell (2017) om hur kvalitativa studier skiljer sig från kvantitativa studier angående just överförbarheten. Här vidrörs att en hög grad av överförbarhet tycks svårare att uppnå vid kvalitativa studier än kvantitativa. Detta baseras på den högre graden av tolkning av respondenten, snarare än respondentens faktiska svar i en kvantitativ undersökning. Detta medför en viss risk för en svag överförbarhet vid kvalitativa studier och berör då vår studie.

Pålitlighet

Pålitlighet enligt Bryman och Bell (2017) innebär att forskaren har ett granskande synsätt. Att studien granskas kritiskt av dels författaren själv och dels av någon utomstående. Möjliggörandet av denna granskning förstärker studiens pålitlighet och bidrar till ökad trovärdighet enligt Bryman och Bell (2017). För att öka studiens pålitlighet har vi tagit hjälp av vår handledare som läst igenom och granskat arbetet och därefter givit feedback kring studiens trovärdighet och riktighet. Vidare har vi ämnat skapa en fullständig och tillgänglig redogörelse

över hur saker som analysprocess, intervjuer, respondenter etc. valdes ut. Detta i syfte att bidra med möjliggörandet av en noga granskning av kvaliteten på studiens procedurer vilket enligt Bryman och Bell (2017) förbättrar studiens pålitlighet. Det som försvagar studiens pålitlighet är att denna teknik innefattar en väldigt krävande uppgift. Detta eftersom personen som granskar en kvalitativ studie har en stor mängd data att granska. Vilket gör att den här sortens valideringsteknik sällan kan genomföras på ett riktigt sätt menar Bryman och Bell (2017).

Konfirmering

Konfirmering beskrivs av Bryman och Bell (2017) som att forskaren ska ha insikten att en fullkomlig objektivitet i samhälllig forskning är svår att uppnå. Samtidigt som forskaren visar att ageranden kopplade till studiens teoretiska inriktning är gjorda i god tro. Det innebär att forskaren tydligt ska visa i studien att personliga åsikter och teoretiska inriktningar inte påverkar studiens resultat. I ett försök att stärka studiens konfirmering genomfördes transkriberingarna av intervjuerna utförligt och granskades av samtliga gruppmedlemmar. Syftet var här att stärka konfirmeringen i och med att samtliga gruppmedlemmar medverkade, istället för ett en enskild individ transkriberat alla intervjuer. Här anser vi att vi ökade objektiviteten då det inte bara var en persons tolkning av intervjuerna utan att samtliga författare deltog. I och med det så minskade risken för att en specifik gruppmedlem skulle tolka intervjuerna och blanda in personliga värderingar. Detta var ett exempel på hur vi haft studiens konfirmering med oss genom arbetet. Däremot kan vi inte garantisäkra objektiviteten av studien, men vi har ämnat att förhålla oss så objektiva som möjligt. Denna insikt är enligt Bryman och Bell (2017) en viktig detalj för en stark konfirmering som ökar studiens trovärdighet.

4. Empirisk Analys

I detta avsnitt presenteras vårt empiriska material. Empirin består av utdragna citat från hållna intervjuer med gymnasielärare och en rektor. I enlighet med studiens tolkande synsätt tolkas hur lärarnas situation har förändrats som ett resultat av den nya styrningen och hur detta har påverkat deras lärarroll. Under intervjuerna med lärarna och rektorn identifierades vissa teman som uppkom ofta och därför framstod att vara av större vikt. Analysen är därför upplagd utefter dessa identifierade problemområden. Först introduceras hur lärarna har upplevt att ledningen styr i den nya situationen. Detta för att lägga grund till resten av analysen där det undersöks hur den ökade teknologiska styrningen har påverkat lärarrollen.

4.1 Lärarnas upplevda avsaknad av direktiv

I intervjuerna har det visat sig ett mönster av att lärarna upplever en vaghet i direktiven som skolledningen har förmedlat till lärarna rörande den plötsliga distansundervisningen. Detta eftersom de upplever att det inte fått konkreta råd om hur de ska hantera situationen. Då lärarna upplever en avsaknad av tydliga tillvägagångssätt för hur de ska bedriva undervisningen leder det till en stor handlingsfrihet för lärarna.

“Det finns inga direktiv what so ever! Vänta lite nu jag ska se så att jag inte säger något fel här nu för att jag vill inte hänga ut en passiv skolledning, för jag känner snarare att skolledningen har en väldigt stor tillit till hur vi sköter det här. Jag tror att de är lika tagna på sängen, de har ju inga goda råd och ge.”

- **Ekonomilärare 1**

“Skolverket har gett mig flummiga direktiv, skolledningen har inte gett mig några riktigt klara direktiv, har inte dem gett mig direktiv då får jag förhålla mig till det här flummiga.”

- **Ekonomilärare 2**

Vidare förtydligar samma lärare att:

“Det är ju skitsvärt för de [Ledningen]kan ju inte det här heller. De har ju ingen detaljkunskap och det är inte deras jobb heller att ha den detaljkunskapen.”

- **Ekonomilärare 2**

Lärarna upplever alltså att de har fått få eller inga direktiv att förhålla sig till. Trots dessa vaga och svårtydda direktiv förklarar lärarna hur de upplever en förståelse för att det inte är en lätt situation att ge direktiv i. Deras förståelse grundar sig i att det är en ny och komplex situation där även skolledningen saknar tidigare erfarenhet och kunskap om hur situationen ska hanteras. Även om undervisningen tidigare har utgått från klassrumsundervisning, där lärarna i stor utsträckning saknar erfarenhet i att primärt bedriva undervisningen genom teknologiska verktyg, upplever lärarna att skolledningen känner en tillit till lärarnas kompetens i att de kan hantera situationen. Detta då det är lärarna som är mest sakkunniga inom respektive ämnesområde men framförallt i att undervisa eleverna. Däremot tolkas avsaknaden av direktiv olika av lärarna. Nedan presenteras två olika exempel på hur upplevelsen rörande de vaga direktiven skiljer sig mellan olika lärare.

“Man har fått höra från skolledningen och alla tänker att ‘ja men man får göra så gott man kan’ och det får vara liksom ‘good enough’ lite nu för att situationen är så extrem så man kan inte liksom begära av sig själv att allting ska vara lika bra som i vanliga fall för vi har ju inte förberetts på det här.”

- **Danslärare**

Något som var återkommande hos flera av respondenterna var att pressen från skolledningen inte upplevdes vara allt för hög utan istället var “good enough” (sve. *Tillräckligt bra*). Med “good enough” menade flera av lärarna att de deras upplevelse var att skolledningen inte förväntade sig att de skulle prestera något utöver det vanliga. Istället menade flera av lärarna att förväntningarna främst var att de skulle göra det bästa de kunde av situationen och att det får vara “good enough”. Samtidigt fanns det andra lärare som upplevde avsaknaden av tydliga direktiv som stressande.

“De säger bara ‘åh vilket bra jobb ni gör, ni är fantastiska’, och så känner man sig som att man håller på att drunkna under tiden liksom.”

- **Mattelärare**

Även om studiens fokus är på lärarnas uppfattning och tolkning av situationen intervjuades även en rektor i egenskap av representant från skolledningen. En anledning till varför en rektor intervjuades var att få en mer konkret bild angående vad som kommuniceras till lärarna utifrån

ledningens perspektiv och hur lärarna förväntas anpassa sig till direktiven. På frågan om vilka direktiv som kommuniceras till lärarna svarade rektorn:

“Ryggrad! Skulle jag vilja säga. Alltså trygghet i examinationsformer, betygssättning och bedömning.”

- **Rektor**

Ordet “Ryggrad” kan antyda att lärarna ska lita på deras kompetens och vara trygga i vad de redan vet och deras kunskap. Detta uttalande stämmer ganska väl överens med hur lärarna själva uppfattat direktiven. Det stämmer överens med lärarnas uppfattning om att direktiven är vaga utan tydliga instruktioner om hur de ska gå tillväga för att bedriva undervisningen. Uttalandet är även överensstämmande med de lärarna som uppfattade att “good enough” var tillräckligt bra under omständigheterna. Däremot, likt tidigare nämnt, var det lärare som upplevde att det var svårt att vara trygg i anpassningen till den teknologiska styrningen och därmed visa “ryggrad” utan tydliga direktiv om hur deras undervisning ska bedrivas.

Sammanfattningsvis verkar det alltså som att lärarna har fått mycket eget ansvar om hur de ska hantera situationen och förhålla sig till det nya arbetssättet. Då skolledningens direktiv är vaga får lärarna stort handlingsutrymme att strukturera deras arbete och hur de ska bedriva sin undervisning digitalt. Lärarna styrs fortfarande av olika regler och mål, men istället för att främst styras av skolledningens direktiv får lärarna i större utsträckning anpassa sig till vad de teknologiska verktyg som används tillåter. Således kan det hävdas att det här tyder på att det nu är den teknologiska styrningen som tagit större plats och ger direktiv, vilket lärarna tvingas förhålla sig till.

4.2 Lärarnas upplevda oro för att elever ska fuska

Genom intervjuerna var ett gemensamt orosmoment för samtliga respondenter hur de skulle hantera examinationer och betygssättning, även om lärarna delvis hade olika syn på problemet. Ett begrepp som var ständigt återkommande var rättssäkerhet. Ordet rättssäkerhet refererade lärarna till när de diskuterade huruvida de kan garantera att eleverna inte fuskar under proven. Detta då lärarna inte längre har möjlighet att direkt övervaka eleverna under examinationstillfällen.

“Om nu undervisnings-momentet är svårt så är ju examinations-momentet svårare att göra både bra, intressant och rättssäkert framförallt.”

- ***Ekonomilärare 1***

“Vi vill ju att allt det här ska vara rättssäkert. Att rätt person som har svarat på frågorna och där finns det ju, där har vi ju inte lyckats än liksom.”

- ***Medialärare***

“De skulle ju i princip sätta sig på cykeln och cykla jättelångsamt 8 kilometer. Så redovisar de att de sprang på 5km/h jättebra liksom. Det svåra som alla tror jag kommer svara på de här intervjuerna är ju rättssäkerheten. Den är tuff.”

- ***Innebandy- och idrottslärare***

I citaten ovan är det tydligt hur lärarna lägger tyngden på begreppet rättssäkerhet. Det ses som ett vedertaget begrepp och lärarna uttrycker sig som om det vore självklart att det är den största problematiken för dem med uttryck som *“Det svåra som alla tror jag kommer svara på de här”*. Detta är intressant eftersom begreppet verkar vara nära förknippat med rädsla och oro för lärarna. Samtidigt som det har fått stämpeln över att det självklart är det som oroar mest. Exempelvis hur *Innebandy- och idrottsläraren* uttrycker sig när hen beskriver hur hen tror att *“alla kommer svara att rättssäkerheten är det som oroar mest”*. Oron för att eleverna inte ska fuska på proven verkar grunda sig i att de inte längre kan kontrollera eleverna på samma sätt som innan, vilket visas av citaten nedan.

“Sen imorgon kommer jag att ha ett matteprov i 3: orna, matte 3B, och det är jag ‘sketnervös’ för då jag ska försöka övervaka dem på något sätt via ‘Teams’ i mobilen samtidigt som jag måste ha ett prov i högsäkerhetsläge med massa inlogg som ska fungera och ah... ja det är jag helt svettig inför.”

- ***Mattelärare***

“Jag vet ju att vi har kollegor på ekonomiprogrammet som är otroligt stressade över hur man ska rättssäkra examinationer, dem riggar kameror i 8 olika vinklar för att kunna filma eleven för att de absolut inte ska kunna fuska på prov och sånt där. För mig är det så, jag har inte riktigt förståelse för det.”

- ***Lärare på IM-programmet***

Här kan det noteras en viss skillnad i inställning hos lärarna. Vissa lärare upplever problemet kring att genomföra ett helt rättssäkert prov nu när det behöver ske digitalt och på distans som stressande. För att hantera situationen försöker de ersätta den tidigare direkta övervakningen med nya metoder som att filma ur olika vinklar. Sedan finns det lärare som inte riktigt har förståelse för problemet kring att uppnå något som klassas som helt rättssäkert. Att elever kan fuska på prov är nämligen inget nytt fenomen vilket styrks under av nästa citat.

“Det är ju inte rättssäkert när vi har inlämningsuppgifter annars. Det kan ju vara en förälder som gör det, man kan ju planka något annat helt. 100 rättssäkert är det ju aldrig om du inte har en salsskrivning men såna här STASI-vakter som vi hade när jag skrev på Handels, såna kärringar man var livrädd för.”

- *Ekonomilärare 1*

I ovannämnda citat syns hur rättssäkerheten tas upp som ett centralt orosmoment för lärarna. Det är tydligt att den förlorade möjligheten till direkt övervakningen har resulterat i en större oro angående rättssäkerhet även om skolan inte alltid har kunnat garantera en hundra procentig rättssäkerhet tidigare. En parentes här är hur det kan skönjas en viss ironi i hur *Ekonomilärare 1* refererar till STASI när hen ska beskriva en situation som “100 rättssäker” då STASI skulle kunna sägas vara specialister inom teknologisk övervakning. Detta eftersom de, bland annat, avlyssnade folk i Östtyskland efter andra världskriget. Ironiskt eftersom det stora problemet i detta avsnitt är hur lärarna upplever det svårt att övervaka eleverna i den nya situationen som ett resultat av teknologin. Åter till att lärarna upplever en oro över den förlorade möjligheten till att övervaka. Detta kan tolkas som att lärarnas oro ökar i förhållande till känslan av att de förlorar kontroll. Vidare har just denna känslan av förlorad kontroll lett till ökade krav på eleverna som presenteras under nästa kategori.

4.3 Lärarna kontrollerar eleverna genom ökade inlämningsuppgifter

Att lärarna inte längre kunde se vad eleverna presterar under lektionen verkar ha resulterat i att eleverna får allt fler inlämningar. Detta för att säkerställa att eleverna producerar något på lektionerna när de inte längre kan övervaka eleverna och således kontrollera vad som produceras.

“Vi har ju på något sätt skärpt till kraven på en lektion också sådär. En normal lektion om du kommer in, du har mellan 10 och 11 så ska du vara på den här platsen och sitter du och dagdrömmer dig bort en hel lektion så har du ju inte producerat någonting och du har inte lärt dig något särskilt, du har bara suttit av tiden. Men, det har jag och många andra lärare också tror jag... vi vill ha någonting utav dem, nästan som en liten ‘exit-ticket’ sådär.”

- **Medialärare**

“Jag har ju kört den här fåniga grejen: ah så gör ni uppgifterna 11.1-3 nu så fotograferar ni av och skickar in alltså som en slags ‘check out’. Jag tittar inte på de uppgifterna, det är mer som en “check out” att du har gjort tre uppgifter.”

- **Ekonomilärare 1**

“Sedan blir ju närvaron i form av att redovisa någonting, en skärmdump, en film, eller svara på några frågor till exempel (...) det blir ju lite kontrollfunktion på det. Man har ju gått ner från liksom feedbacken på kvalitén till att ‘har du gjort det?’ Check, bra jobbat liksom.”

- **Innebandy- och idrottslärare**

I citaten nämns ord som “exit-tickets” och “check-outs” där det verkar som att kvaliteten på inlämningen inte står i fokus utan snarare att det viktigaste är att producera något på lektionerna. Det är intressant, precis som *Medialäraren* konstaterar, att det i en vanlig klassrumssituation inte alltid finns samma krav på att alltid prestera något. Istället är det tydligt hur det kravet har ökat som ett resultat av att det nu upplevs som viktigare för lärarna att se till att eleverna producerar någonting. På en följdfråga rörande ifall det brukade vara lika mycket fokus på att eleverna presterar någonting på en vanlig lektion gavs följande svar:

“Nä så ska det inte vara heller. En lektion ska ju vara för att eleven ska lära sig eller träning. Man ska ju träna på lektioner. Är det matte ska man träna på det, är det innebandy ska man träna på det. Sen ska man kanske efter 4-5 veckor, när man lärt sig, det är då du ska ha en redovisning. (...) man reflekterar ju hela tiden liksom vad är kunskap nu? Vad är inläring under distans? Det blir kanske mer genomförande. ‘Nu ska ni göra detta’. Istället för att ‘nu ska ni lära er detta’.”

- **Innebandy- och idrottslärare**

Läraren berör att det verkar som att fokus har skiftat från att lära eleverna till att kontrollera att de producerat något. Detta kan anses förstärkas av det faktum att lärarna i stor utsträckning fokuserar på problemet kring rättssäkerhet och det ökade kravet på inlämningsuppgifter, som endast har en avchecknings-funktion. Detta är vad lärarna tar upp trots att de fick valet att prata om vad som helst i relation till hur de upplever det nya kravet på vad skiftet till distansundervisning har inneburit för dem. Det är därför tydligt att deras centrala fokus nu ligger på att ingen ska fuska och att se till att eleverna presterar något vilket förstärker *Innebandy- och idrottslärares* hypotes. Jämfört med den traditionella klassrumssituationen upplever lärarna att de har förlorat kontrollen eftersom de inte längre kan övervaka eleverna på samma sätt. Det upplevs inte heller som att de känner en stor tillit till eleverna utan att kunna se och övervaka dem vid prov- och lektionstillfällen. Vidare har det varken varit självklart tidigare att rättssäkerheten skulle vara säkerställd eller att eleverna producerar något relevant på lektionerna. Att det är svårare att kontrollera nu är däremot ett faktum vilket skulle kunna tyda på att det är just känslan av att de mister kontroll som väcker oron.

4.4 Teknologin styr mot en ny lärarroll

Ökningen av den teknologiska styrningen har medfört att förutsättningarna förändrats för vad som fungerar och inte fungerar i rollen som lärare. De intervjuade lärarna har alla vittnat om olika faktorer som har förändrat rollen de tar som lärare. Bland annat upplever lärarna att den annorlunda situationen har medfört att lärare och elev nu får hjälpa varandra för att få undervisningen att fungera. Nedan beskriver *Ekonomilärare 1* situationen.

“Nej nu får ni hjälpa mig’, ‘Ja det är klart vi gör x! [Ekonomilärare 1]’, vi har den relationen. ‘Ja men om jag gör så här, vad ser ni då?’ vi fick lära oss tillsammans också. Det blir ju också en ny dimension av lärandet, att vi sitter i samma båt lärare och elever.”

- *Ekonomilärare 1*

I citatet ovan beskrivs situationen där elever och lärare får hjälpas åt. Detta då eleverna i vissa fall vet mer om hur online-verktygen fungerar och därför får hjälpa sin lärare. Detta skulle visa på att den traditionella lärarrollen till viss mån suddas ut eftersom eleverna nu hjälper till och bidrar med kunskap på ett annat sätt än tidigare. Ett annat tema som återfanns i intervjuerna var

att teknologin ökade svårigheten för att vara spontan och interaktiv under lektionerna. Exempelvis säger två av lärarna såhär:

“Jag har inte den möjligheten som jag har i en vanlig klassrumssituation att kunna förtydliga och frågor som dyker upp. ‘Jag ser att du inte verkar ha förstått den här uppgiften kan jag förklara det på något annat sätt?’ Allt det här liksom interaktionen den har ju blivit svårare nu. Det är som att eleverna drar sig för att fråga också då på något annat sätt.”

- **Medialärare**

“Jag tycker det är svårt att gå igenom något på studs för då måste man ju bjuda in till ett möte också kommer några inte in så syns det dåligt och det hackar.”

- **Mattelärare**

“Matte är ju så mycket att förstå någonting, faktiskt verkligen förstå det och kunna göra det sen, det är ett färdighetsämne på många sätt. Så det är väldigt känsligt det där att jag inte får den där responsen tillbaka, ‘hur har ni fattat detta?’”

- **Mattelärare**

Här syns hur lärarna saknar responsen från eleverna och att det därmed blir svårt att vara spontan som svar på reaktioner från elever. Att lärarna anser att det är problematiskt med den minskade möjligheten till interaktion och att spontaniteten försvinner skulle kunna indikera att kvaliteten på undervisningen inte är helt bortprioriterad, som det kanske framstod när rättssäkerhet och avchecknings-uppgifterna var det som lyftes fram. Då den spontana interaktionen mellan lärare och elever upplevs ha försvårats som resultat av distansundervisningen verkar det vara till sin fördel att istället bli planerad och strukturerad vilket lyfts fram i citaten nedan:

“Då får jag börja bli strukturerad. Och disponerad och ha en röd tråd och får inte vara så associations-fri och ta en sak som den kommer på spår kommer av någon elev som har någon invändning. Den dynamiken tappar du ju till 90 procent.”

- **Ekonomilärare 1**

“De [Lärarna] har behövt vara mycket mer tydliga och strukturerade vid genomgångar uppläggnings av inlämningsuppgifter och liknande.”

- **Rektor**

Det skulle kunna tolkas som att lärarna styrs till att bli mer planerade och strukturerade nu för att förbättra elevens chans till inläring och kompensera för det faktum att det är svårt att vara spontan genom att ha planerat i förväg. I nästa citat visar det sig också att en tydlig motivationsfaktor till att bli mer strukturerad och planerad kan vara rädslan över att misslyckas eller göra bort sig under lektionen.

“Ja men det är ju ren skräck som driver mig just nu. Det blir ju helt misslyckat om man inte skärper sig. Jag tycker inte om när det blir helt misslyckat så därför skärper jag mig. Så det är ju skräcken som driver mig.”

- **Mattelärare**

Däremot är det inte alla som drivs av den så kallade “skräcken”. Istället upplever andra lärare kravet på att vara mer strukturerad och planerad som positivt och som något de drivs av. De menar att det leder till att de behöver utmana sig själva och att de även drivs av att behöva bli mer kreativa och skapa nya lösningar för hur de ska bedriva undervisningen.

“Men jag har ju fått skärpa till mig, lite grand. Eller aa skärpa till mig, jag får göra på ett annat sätt och det tycker jag är ganska nyttigt för annars blir det lätt att man kör i lite invanda vanor och så gör man det man gör alltid, (...), man får rannsaka sig själv och hitta lite egna nya lösningar”

- **Ekonomilärare 2**

“Det blir ju lustfyllt och merarbete men också lite en liten kick i utvecklingen. Hur ska jag få fram det här på ett så bra sätt som möjligt? (...) Just nu är vi väldigt kreativa, vi får ju tänka nytt.”

- **Ekonomilärare 1**

Här poängteras det faktum att distansundervisningen tvingar lärarna till att tänka nytt och kreativt. Att vara innovativ verkar därmed också vara en faktor som växer fram som något som gynnar lärarna i den nya situationen.

Ytterligare ett återkommande tema som visar sig i intervjuerna är vad lärarna upplever händer med den uppfostrande rollen eller “ordningsfunktionen” som en gymnasielärares arbete vanligtvis präglas av. Det visar sig att lärarna upplever att hålla ordning och reda i det digitala klassrummet inte innebär samma sak som i det traditionella klassrummet.

“Asså i en normal klassrumssituation med normala elever så finns det ju den här uppfostrande delen tyvärr. Jag måste säga till dem här nästan vuxna personerna till exempel att hålla tyst för att inte störa sina...[klasskompisar] det är en form av, tråkigt jobb som man har som lärare (...) Allt det där har ju försvunnit liksom. I det här. Jag behöver ju inte lägga någon tid alls på ordningsfrågor.”

- **Medialärare**

Här beskriver läraren hur den uppfostrande delen i läraryrket till och med försvinner vid en digital form av undervisning. Nedan ges en förklaring till detta, där det beskrivs hur en av lärarna uttrycker att hen inte kan “nå ut” till eleverna på ett sätt som skulle bidra till den uppfostrande delen.

“Då kan inte min auktoritetsmakt nå ut på samma sätt som den kan i ett klassrum. Där ingen jävel vågar göra någonting om jag säger till va?”

- **Ekonomilärare 1**

Läraren i det här fallet uttrycker en känsla av att hen inte kan nå ut till sina elever på samma sätt som under vanlig klassrumsundervisning. Känslan av att en minskad möjlighet till att nå ut till eleverna genom den digitala undervisningen var något som var återkommande genom intervjuerna. Lärarna upplevde att en följd av den försämrade interaktionen med eleverna ökade risken för att vissa elever “försvinner”. Nedan presenteras ett urval av de svar som lärarna gav angående fenomenet om att elever “försvinner” till följd av försämrade möjligheter till interaktion.

“Å andra sidan i ett klassrum så kan jag ju gå fram och säga ‘Hej, hur är det?’ sådär ‘Ska du inte sätta igång nu?’ och sådär. Men de här personerna som inte svarar när jag ringer upp dem och sånt här de har ju på nått sätt... ah... det är ju lättare att glida undan nu med det här systemet.”

- **Medialärare**

“En del av dem [Eleverna] bara försvinner, medan andra måste man stötta väldigt mycket, så att dem försöker jag då oftast ringa upp via ‘Teams’ då för att få hållhake på dem annars så bara dom ‘schh’ försvinner iväg liksom.”

- **Mattelärare**

“Det är att få eleverna att följa undervisningen att se att dem liksom tar ansvar för det. För vi har elever som har fallit bort nu, som gör en tumme upp när lektionen startar men som inte gör något arbete inte skickar in det. Då är det svårt att veta liksom.”

- **Lärare på IM-programmet**

“Ja men det är ju dels den sociala kontakten, man tappar ju kontroll över eleverna asså. Mina duktiga elever dem är jag ju inte orolig för men de som är lite... Som jag går och ‘daddar’ i klassrummet om du förstår vad jag menar och kollar hur de ligger till och säger till ‘sitt still och sitt och jobba’ och grejer och så vidare. De har jag ju inte den kontrollen över längre alls.”

- **Ekonomilärare 2**

Ovan använder lärarna uttryck som “glida undan”, “försvinner iväg”, och “fallit bort”. Det här fenomenet är något som tycks förstärkas av skiftet till digital undervisning. I en traditionell klassrumssituation kan det ses som märkligt att använda uttryck som att en elev “försvinner”. Det lärarna åsyftar här är att det är svårt att kontrollera ifall eleverna är aktiva eller inte. Vidare menar lärarna att det är deras upplevelse att det är en viss typ av elever som det är svårt att nå ut till, i och med distansundervisningen. Elever som generellt sett har en lägre motivation till skolarbetet och de som har det svårare i skolan är de som lärarna upplever “försvinna” eller “glida undan”. Det är väldigt lätt för eleven att stänga ute läraren genom att inte svara på meddelanden och samtal. Det blir enklare att gömma sig och inte vara närvarande på en digital lektion då lärarna inte har samma möjligheter till att övervaka och kontrollera. Det beskrivs alltså hur lärarna upplever att de förlorar kontrollen över eleverna och att de inte kan ta rollen

som ordningsvakt eller vara uppfostrande längre, som de brukar. Däremot lyfte vissa av lärarna också att en annan roll i vissa fall blir starkare.

“Man har ju också en roll som lärare att vara mentor eller att vara handledare eller vad man ska säga. De rollerna tror jag mer kommer fram nu. När det ställs större krav på dem och det ligger lite i det här, som vi prata om som, jag tror på det relationära, att nu ställs det mer krav på den sidan av dig (...) Att man då har goda relationer med eleverna som gör att man både kan motivera dem men också har en dialog med dem när de, för att hjälpa och stötta dem liksom.”

- **Lärare på IM-programmet**

“Vissa saker har blivit bättre och det är ju, de här enskilda samtalen som man har med elever.Handledningssamtalen med elever, de har blivit mer fokuserade, vi är inte störda av klasskamrater som lever om, finns liksom inget som distraherar (...) samt det blir mer kvalitet på samtalen och de blir längre också.

- **Medialärare**

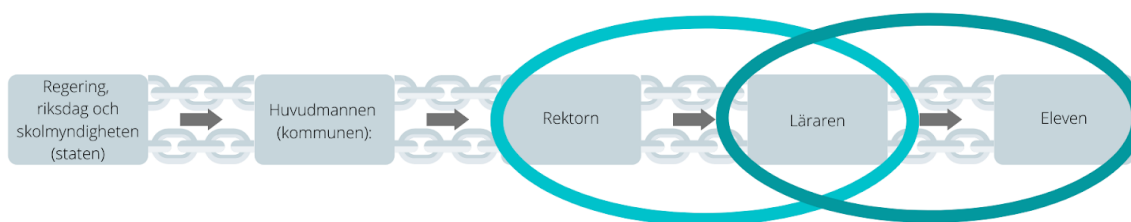
Till skillnad från hur lärarna först hävdade att vissa delar av “ordnings-funktionen” helt har eliminerats till följd av den digitala undervisningen skrivs det i citaten ovan om hur den tar sig en annan form. Om rollen som ordningsvakt har minskat till följd av att lärarna upplever att det är svårare att “nä ut” till eleverna digitalt, så syns det ovan istället hur den handledande rollen gynnas av teknologin. Detta skulle kunna förklaras av hur lärarna beskriver att teknologin möjliggör för mer individuella samtal där de inte störs av andra elever. Sådan tid kan vara svårare att ta sig för i en traditionell klassrumssituation, där det kan tänkas att det skulle upplevas som märkligt, ifall en lärare la allt för stort fokus på endast en elev.

Sammanfattningsvis kan ökningen av den teknologiska styrningen sägas ha förändrat lärarrollen. Lärarna styrs till att behöva tänka innovativt samtidigt som de behöver vara planerade och strukturerade. De förlorar interaktiva delar som exempelvis möjligheten till att vara spontan eller få respons från eleverna samtidigt som de upplever att de inte kan övervaka och ha koll på eleverna på samma sätt. Detta resulterar i en minskad känsla av kontroll över eleverna. För att kompensera för den förlorade interaktionen, vilket till viss del också verkar kompensera för känslan av förlorad kontroll, kan det ses som att läraren blir mer av än handledare och mindre av än en ordningsvakt.

5. Diskussion

I följande kapitel förs en diskussion angående de fynd som identifierats i analysen av det empiriska materialet i relation till presenterad teori i litteraturgenomgången. Diskussionen ämnar uppfylla och besvara studiens syfte och frågeställning.

För att kunna beskriva hur studien kan bidra i detalj upprepas studiens syfte. Syftet som innebär att med hjälp av ett styrningsperspektiv försöka förstå vilken roll teknologi spelar i skolan vid ett plötsligt skifte till distansundervisning. Studien åsyftar att rikta in sig mot den gymnasiala lärarstaben och undersöka hur de upplever och påverkas av den påtvingade ökningen av den teknologiska styrningen. Frågeställningen som har guidat forskningen och som här ämnas att besvaras lyder: *Hur upplever lärare på en gymnasieskola den påtvingad distansundervisningen utifrån ett styrningsperspektiv?*

Figur 3. Illustration av Styrkedjan med specificering

I tidigare presenterad litteratur om det svenska skolsystemet finner vi en förklaring av styrningen inom skolan. Den så kallade *Styrkedjan* beskriver all styrning från högsta instansen hela vägen ner till eleven. Enligt studiens tolkande synsätt har vi tolkat och analyserat lärarnas upplevelser av den rådande situationen. Det kan konstateras att det har skett ändringar i, den av skolinspektionen definierade, *Styrkedjan*. I analysen av det empiriska materialet presenteras det hur lärarna upplever styrning mellan rektorer och lärare, som är en av *Styrkedjans* länkar inringad i bilden ovan i den ljusare blå färgen. Relationen mellan rektorer och lärare innebär enligt *Styrkedjan* att rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet samt hur utbildningen utvecklas (Skolinspektionen, 2018). I det empiriska materialet i denna studie syns det däremot hur lärarna upplever att rektorerna tar en mer passiv roll. Uttryck som ”good enough” och ”rygggrad” beskriver hur lärarna ska lita på den kunskap de besitter, vilket skulle kunna översättas till att rektorerna uppmanar lärarna till att göra sitt bästa och lita på deras förmåga. Situationen som uppstår är vad Merchant Van det Stede (2017) benämner som styrningsproblemet ”brist på riktning och direktiv”. Detta handlar om att anställda inte vet vad

som förväntas av dem vilket kan bero på att det saknas tydliga arbetsbeskrivningar eller brist på tydliga mål eller direktiv från ledningen. Istället för tydliga direktiv som samordnar och leder det pedagogiska arbetet lämnas nu ansvar och beslut till lärarna själva. Merchant Van det Stede (2017) menar på att detta problem resulterar i ett behov för styrning. Det uppmärksammas här hur lärarna upplever avsaknaden av direktiv från ledningen som att de lämnas helt utan styrning. Detta trots att det enligt Bergs (2015) modell presenteras att skolan även styrs av byråkratisk styrning i form av statens styrdokument och resultatstyrning. Lärarna har alltså fortfarande riktlinjer och mål att uppnå men då direktiven från ledningen saknas upplever de att de lämnas utan styrning vilket lämnar plats åt den teknologiska styrningen.

Att ledningen antar en mer passiv roll bekräftar ökningen av den teknologiska styrningen enligt Edwards (1979) förda resonemang, kring hur den verkliga styrningen av olika sorters arbete ligger mer i teknologin än hos chefen. Med andra ord behöver chefen, vilket i det här fallet representeras av rektorn, inte ge kontinuerliga arbetsuppgifter till arbetare eftersom teknologin sköter detta åt dem. Att verkligheten i det här fallet liknar teorin intygas också av hur Edwards (1979) skriver hur den sociala relationen mellan arbetare och chef påverkar tolkningen av styrningen, medan den opersonliga teknologiska styrningen anses lättare att förstå och följa. Detta eftersom det kan antydast av hur de olika lärarna tolkar direktiven olika. Vissa blir stressade medan vissa ser det som ett stöd då de uttrycker ord som "*tillit*" och att det man gör är "*tillräckligt bra*". Att den teknologiska styrningen är enklare att förstå kanske inte är den exakta slutsatsen i det här fallet, men snarare att de inte har något annat val än att anpassa sig efter den. Det finns inte rum till tolkning.

När ansvaret och beslutstagandet faller på lärarna visar vårt material på hur även relationen mellan lärare och elev i *Styrkedjan* påverkas som visas av den mörkare blå ringen i bilden ovan. Läraren bär ansvaret för att varje elev ska få den undervisning som den har rätt till (Skolinspektionen, 2018). I denna situation gäller det därför för lärarna att hitta egna vägar inom ramarna för vad den digitala undervisningen tillåter utan särskilda direktiv för hur det ska gå till. Den byråkratiska styrningen i form av läroplaner och scheman minskas därmed eftersom den teknologiska styrningen tar över och sätter nya ramar för hur undervisningen kan gå till. Lärarna beskriver hur de upplever att de förlorar kontroll över eleverna och att de är stressade över att inte se ifall eleverna fuskar eller producerar någonting på lektionerna. Detta eftersom lärarna får en annorlunda roll som innebär mindre direkt interaktion med eleverna, att de inte längre kan se eleverna och möjligheten att hålla ordning och reda försvåras jämfört mot tidigare.

Det kan tolkas som att lärarna har målat upp den ideala klassrumssituationen till något som påminner om styrmetoden “direkt övervakning”. Detta eftersom kännetecknen på direkt övervakning är just att med hjälp av direktkontakt kontrollera anställda till att utföra sina arbetsuppgifter (Kärreman och Rennstam, 2012), vilket i det här fallet representeras av elever. Det skulle alltså kunna ses som att den traditionella klassrumssituationen påminner om detta eftersom lärarna hela tiden kan se och direkt övervaka att eleven beter sig på önskvärdt sätt. Känslan av “förlorad kontroll” skulle därmed kunna beskrivas som en avsaknad av direkt övervakning som styrningsmetod då de upplever att teknologin inte möjliggör för denna typen av styrning över eleverna.

Utifrån definitionen av resultatstyrning kan det tolkas som att lärarna försöker kompensera för känslan av förlorad kontroll. Även om lärarna upplever en avsaknad av direktiv styrs skolan fortfarande av resultatstyrningen då staten har vissa bestämda krav som ska uppnås av skolan som mäts i betyg, nationella prov och statlig skolinspektion (Skolinspektionen, 2018). Även om de nationella proven har ställts in tyder det empiriska materialet på att resultatstyrningen i vissa fall ökar i takt med den teknologiska styrningens ökning. Detta skulle kunna förklaras av hur Ouchi (1979) skriver om hur resultatmått används paradoxalt vid tillfällen där de är mindre lämpliga. Detta eftersom Ouchi påstår att vid risk att bli utnämnd att underprestera svarar man ofta med att försöka bevisa motsatsen genom att börja redovisa förbättrade resultat. Däremot är det större chans att dessa resultat är av sämre kvalitet eftersom de kan produceras snabbt endast för att bevisa något. Det skulle alltså kunna ses som att lärarna i det här fallet kompenserar för känslan av förlorad kontroll med att säkerställa att eleverna producerar något genom att se till att de har bevis på att eleverna faktiskt producerar något på lektionerna. Exempelvis de extra uppgifter som fungerar som “*exit-tickets*” eller “*check-outs*” som inte nödvändigtvis läses igenom. Här kan det alltså ses som att resultatstyrningen ökar på det sätt att den inger en känsla av att lärarna fortfarande presterar genom att visa på resultat. Detta leder oss vidare in på hur det här kan ses som att fokus har skiftat mer till effektiviteten snarare än kvaliteten. Med andra ord hur fokus har gått från *hur* eleverna producerar något till *att* de producerar.

I teorin om den teknologiska styrningen har det historiskt sett varit ett genomgående tema att effektivisera arbetet. Även om detta kanske inte utmärkte den teknologiska styrningen så spelade det en central roll. Löpande bandet tillkom där arbetet sökte upp arbetaren snarare än tvärtom. Riktigt så mekaniskt översätts inte den teknologiska styrningen inom skolan i det här fallet. Däremot vad det har gemensamt är att lärarna i det här fallet har styrts till att effektivisera

arbetet. Fokus har skiftat till att eleverna ska producera något i form av en output efter varje lektion. Vad de producerar är inte av lika stor vikt utan snarare bara det faktum att de producerar någonting på lektionen. Samma resonemang går att föra över den stora vikt som läggs vid rättssäkerheten. Det viktigaste är att eleverna inte fuskar så länge de producerar output. Vad de producerar på prov har inte varit ett ämne som har diskuterats i intervjuerna utan snarare oron för om de fuskar eller inte. Detta skulle kunna tolkas som att den teknologiska styrningen, likt hur den presenterades i , har resulterat i ett större fokus på effektivitet och att andra värden som exempelvis kvalitet åsidosätts.

Hittills har resonemanget som förts fokuserat vid skiftet till att effektivitet och output ska produceras snarare än hur det produceras och kvaliteten av det som produceras. Vad som åsyftas med detta är däremot inte att det är lärarnas ambition eller önskan att minska kvaliteten på utbildningen. Det är tydligt att lärarna själva lyfter upp problem som att de saknar interaktionen med eleven och respons på om de förstår och hänger med i undervisningen. Faktum är att lärarna själva använder ord som ”*exit-tickets*” och liknande visar på att de är medvetna om att de inte är något större fokus på kvalitet i dessa uppgifter. Tanken lyfts också utav en av lärarna som säger ”*vad är egentligen inläring på distans?*”. Vad som åsyftas här är därför inte att det är en önskan hos lärarna utan att ambitionen fortfarande är att ha fokus på kvalitativ produktion snarare än kvantitativ output i avbocknings-syfte. Det som är tydligt är dock att den teknologiska styrningen, trots lärarnas välvilja, lyckas styra undervisningen till att fokusera mer på att producera output och effektivitet. Detta bekräftar tidigare forskning på teknologisk styrning men det är värt att poängtera är att lärarna inte helt bortser från kvalitet och att detta faktum skiljer sig från den presenterade teorin om teknologisk styrning. Vad som åsyftas här är ett perspektiv som de *sociomaterial practices* och *the human-centred* stämmer överens med verkligheten. Det vill säga att det inte går att studera teknologi utan att ta hänsyn till hur människan reagerar. Vilket leder oss in på en diskussion om människan i relation till teknologin i det här fallet.

I analysen av det empiriska materialet konstaterades det att nya delar i lärarrollen framhävs, eller tvärtom försvann, i och med ökningen av den teknologiska styrningen. I linje med Orlikowskis (1992) beskrivning av teknologins dualism som innebär att teknologin både kan begränsa människan samtidigt som den är möjliggörande, kan det argumenteras för att det både är begränsningarna och möjligheterna som har lagt ramen för hur den nya ideala läraren växer fram. Att både möjliggörande och begränsande kan ses som styrning kan förklaras av hur Adler

och Borys (1996) beskriver ett möjliggörande och ett tvingade synsätt på den byråkratiska styrningen. Författarna beskriver hur det möjliggörande synsättet inom byråkratier förser de anställda med tydliga ansvarsområden och riktlinjer, men med syfte att minska osäkerhet och stress hos individerna inom organisationen. I kontrast beskrivs det tvingande synsättet som ett sätt att begränsa beteenden till en liten del av tillåtna arbetsaktiviteter. I fallet med hur teknologin styr lärarna togs det upp hur vissa lärare ser det som en ny utmaning och blir motiverade till att anta utmaningen de står inför där det krävs att de ska komma på nya innovativa lösningar för att utöva sitt arbete. Här möjliggörs det för lärarna att komma på innovativa lösningar, men är samtidigt styrda till att tvingas ändra sina arbetssätt. Ovanstående exempel visar på hur möjliggörandet i sig kan ses som en sorts styrning. Andra upplever den teknologiska styrningen som problematiskt och stressande där den snarare begränsar dem till att bedriva en lyckad undervisning. Exempelvis har de svårt att ta en interaktiv och spontan lärarroll och styrs istället till att bli mer strukturerade och planerade.

Hur en ny lärarroll premieras av den teknologiska styrningen kan förklaras med vad som presenterades i avsnittet "teknologisk styrning i skolan". I tidigare studier beskriver både Erixon (2012) och Means (1994) hur lärarrollen förändras som ett resultat av teknologin. De beskriver hur auktoriteten i lärarrollen försvagas. Detta exempelvis eftersom eleverna ofta förstår mycket av tekniken och därför ibland får lära och hjälpa läraren. Just detta fenomen återfinns i vårt empiriska material i hur en av lärarna uttrycker hur lärarna och eleverna "*sitter i samma båt*", och hur de får hjälpas åt för att få undervisningen att fungera så bra som möjligt. Det uttrycks även i empirin hur interaktionen mellan elever och lärare försvåras som ett resultat av distansundervisningen och en av lärarna uttrycker "*Då kan inte min auktoritetsmakt nå ut på samma sätt som den kan i ett klassrum*". Här beskrivs hur läraren själv upplever en känsla av att auktoriteten i lärarrollen försvagas som ett resultat av den teknologiska styrningen. Vidare skriver Means (1994) om hur detta resulterar i att lärarens roll går från att stå i centrum för uppmärksamhet som distributören av information till att istället utvecklas till något som liknar en "facilitator" eller "coach". Här kan det dras en parallell till hur det framkom i det empiriska materialet att rollen som handledare förstärks av den teknologiska styrningen. Vidare menar Ziehe (1989) på att teknologin ger läraren en avpersonifierad roll eftersom hen kan upplevas ta formen som en exekutor snarare än som en individ. Ziehe (1989) skriver också hur detta kompenseras med att läraren får ta rollen som en "relationsarbetare" och bli mer personlig i sin kommunikation med eleverna. Att lärarna beskriver hur det är svårt att vara spontana och att interaktionen med eleverna försvåras skulle kunna tyda på att de, precis som Ziehe beskriver,

får en avpersonifierad roll och blir mer vad som skulle kunna liknas vid en exekutor. Detta eftersom interaktionen främst består av envägskommunikation och avcheckning av uppgifter. Det empiriska materialet har inte påvisat tydliga tecken på att kommunikationen blivit mer personlig för att kompensera för detta, på det sätt att lärarna skulle vara mer personliga i sin undervisning. Däremot skulle det kunna anses som att lärarna har kompenserat med mer enskilda samtal i de fall de anser det nödvändigt för att nå ut till eleverna.

6. Slutsats

I ovan diskussion har vi dragit flertalet kopplingar till tidigare forskning om teknologisk styrning både generellt och i hur det tar form i skolan. I detta avsnitt ämnar vi sammanfatta den ovan förda diskussionen samt tydliggöra och konkretisera studiens slutsatser.

Studien påvisar att lärarna upplever en avsaknad av direktiv från ledningen när det kommer till hur de ska hantera omställningen till distansundervisning. Istället hamnar ett stort ansvar på lärarna själva. Att ledningen tar en passiv roll kan förklaras av hur den teknologiska styrningen bland annat kan kännetecknas av att teknologin styr och ger arbetsuppgifter, snarare än att ledningen är den aktiva parten. Även om upplevelsen av de vaga direktiven skiljer sig bland lärarna, finns det en övergripande förståelse för att ledningen inte vet mer om hur situationen ska hanteras än dem själva. Vidare upplever lärarna att ledningen har tillit till lärarnas kompetens. Avsaknad av direktiv tycks upplevas av lärarna som en avsaknad av styrning. Detta fenomen har både tagits emot som en spännande utmaning men också som stressande och oroväckande bland lärarna. Vidare kan lärarnas upplevelse av att de saknar styrning även förklaras av att den byråkratiska styrningen, som skolan traditionellt sett kännetecknas av, nu har ersatts av teknologisk styrning. Detta eftersom de traditionella ramarna och reglerna plötsligt har åsidosatts och ersatts av teknologins nya ramar för vad som är möjligt.

Ett stort orosmoment bland lärarna tycks vara att eleverna nu lättare kan fuska vid olika provningar. Lärarna refererar till detta som ett problem att inte kunna garantera rättssäkerheten. Detta antyder hur lärarna är vana och finner en trygghet i att kunna direkt övervaka sina elever i det fysiska klassrummet vilket inger en känsla av kontroll. När undervisningen tvingas skötas online upplever lärarna att möjligheten till direkt övervakning försvinner. Detta resulterar i att lärarna upplever en känsla av förlorad kontroll. Denna känsla verkar också grunda sig i att lärarna är oroliga för att eleverna inte producerar något när de inte kan se och övervaka sina elever under lektionerna. För att kompensera för denna känsla tycks lärarna ha ökat antalet "avcheckningsuppgifter", för att bevisa att eleverna producerar på lektionen och att lärarna då på ett sätt återtar kontrollen. Lärarnas upplevda känsla av förlorad kontroll kompenseras alltså med att lärarna istället lägger fokus på att kunna påvisa resultat. Det kan därför hävdas att resultatstyrningen ökar i takt med att den teknologiska styrningen ökar. Fokus här ligger nu på att eleverna producerar något snarare än *hur* de producerar. Att effektivitet spelar en större roll jämfört med kvalitet kan här förklaras av hur den teknologiska styrningen i tidigare studier

tenderar att prioritera effektivitet högre än faktorer som sanning, rättvisa eller kvalitet. Även om det verkar som att fokus har skiftat från kvalitet till effektivitet upplevs detta inte vara lärarnas avsikt, vilket vi menar är ett bidrag till tidigare teori. Att fokus på kvalitet har minskat uppfattas istället vara en följd av det plötsliga skiftet till en ökad teknologisk styrning trots lärarnas välvilja. Det blir således viktigt att se till människan i relation till teknologin.

När en ser till människan i relation till teknologin kan det ses som att de möjliggörande och begränsande aspekterna av teknologin har resulterat i att det är en ny typ av lärarroll som premieras av den teknologiska styrningen. Auktoriteten som traditionellt sett har kopplats till den kunskapscentrerade rollen som lärare kan nu upplevas ha försvagats. Detta då det beskrivs hur lärare och elever får hjälpa varandra i den nya situation som har uppstått, men även att läraren har fått en avpersonifierad roll som resultat av att interaktionen har försvåras och “avcheckningsuppgifterna” har ökat. Här får läraren istället en roll som exekutor eller administratör då de personliga och spontana delarna försvagas. Däremot har teknologin möjliggjort för att lärarna på ett annat sätt än innan kan ha enskilda handledningssamtal av högre kvalitet. Således är en lärarroll mer likt en “coach” eller “handledare” något som den teknologiska styrningen framhäver. Ytterligare drag som vi ser främjas av den teknologiska styrningen är en lärare som är planerad och strukturerad snarare än interaktiv och spontan. Detta då det upplevs svårt av lärarna att vara spontan och interaktiv i sin undervisning samtidigt som det krävs en större planering för att inte misslyckas med undervisningen.

Förslag på vidare forskning

Vid genomförandet av denna studie har en del förslag på vidare forskning identifierats. Med tanke på att denna studien är skriven i realtid under rådande Corona-kris när ämnet är dagsfärskt är det hur lärarna upplever mitt under krisen som presenteras. Det hade varit intressant att studera vad skiftet av styrning får för konsekvenser över en längre tidsperiod och vilka förändringar som har blivit bestående. Ett förslag för framtida forskning skulle därför kunna vara att se om den nya lärarrollen, som studien identifierade som planerad och strukturerad snarare än interaktiv och spontan, är något tillfälligt under krisen eller om förändringen kommer att bli bestående. Vidare studerades endast hur lärarna på en gymnasieskola upplevde situationen. Det hade varit intressant att studera olika gymnasieskolor och jämföra resultatet med varandra. Exempelvis hade det varit intressant att jämföra lärares upplevelse som arbetade på skolor från olika socioekonomiska förhållanden.

7. Referenser

- Adler, P. S. & Borys, B. (1996) Two Types of Bureaucracy: Enabling and Coercive. *Administrative Science Quarterly*, vol. 41 (1), ss. 61-89
- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*, Upplaga 1, Malmö: Liber
- Asp-Onsjö, L. (2011). *Dokumentation, styrning och kontroll i den svenska skolan*. Malmö Högskola.
- Berg, G. (2015). *Skolans kommunalisering och de professionellas frirum. Utbildningsvetenskapliga studier 2015:2*
- Brorström, B. (2009). *Styrning i offentlig förvaltning teori, trender och tillämpningar*. Högskolan i Borås.
- Brynolf, M., Carlström, I., Svensson, K-E. & Wersäll, B-L. (2012). *Läraryrkets många ansikten*. Stockholm: Liber.
- Bryman, A. & Bell, E. (2017). *Business research methods, Third edition*, Oxford: Oxford University Press
- Cross, T. & Pollk, L. (2018). *Burn Bright, Not Out: Tips for Managing Online Teaching*, *Journal of Educators Online*.
- Dagens Nyheter. (2020). *Vinnare och förlorare, så påverkas företagen av nya Coronaviruset*. <https://www.dn.se/ekonomi/vinnare-och-forlorare-sa-paverkas-foretagen-av-nya-coronaviruset/> (Hämtad 2020-03-07).
- Darr, A. (2019). Automaton, sales-floor control and the constitution of authority, *Human Relations*.
- Edwards, R. (1979) *Contested Terrain - The Transformation of the Workplace in the Twentieth Century*. New York: Basic Books.
- Eriksson-Zetterquist, U. & Müllern, T. (2011). *Organization theory: a practice-based approach*. New York: Oxford University Press.
- Erixon, P. O. (2012). Skola och skrivundervisning i ett medieekologiskt. I Edlund, A. C. *Två vågor av vardagligt skriftbruk i Norden*. (p. 179-195). Umeå: Umeå Universitet.
- Flamholtz, E. (1979). Organizational Control Systems as a Managerial Tool, *California Management Review*, 22(2), pp. 50–59.
- Gagne, M. & Shepherd, M. (2001). Distance learning in accounting, *The Journal (Technological Horizons in Education)*, Vol. 28 No. 9, pp. 58-60.
- Galagan, P. (2000) *The E-learning revolution* (vol 54, pg. 24, 2000)

- Hedblom, Emil. 2020. Oro bland lärare, Coronasmittan förstör betygssättningen. *Skolvarlden*.
<https://skolvarlden.se/artiklar/oro-bland-larare-coronasmittan-forstora-betygsattningen>
 (Hämtad 2020-03-07).
- Hatch, M. J. & Cunliffe, A. L. (2006). *Organization theory: modern, symbolic, and postmodern perspectives*. 2. ed. Oxford University Press.
- Hogan, R. L. & McKnight, M. A. (2007). Exploring burnout among university instructors: An initial investigation. *Internet and Higher Education*, 10(2), 117–124.
- Kunda, G. (1992). *Engineering Culture – Control and commitment in a High-Tech Corporation*. Philadelphia: Temple University Press
- Kärreman, D. & Rennstam, J. (2012). *Styrning - beteenden, resultat och normer*. I
- Alvesson, M & Sveningsson, S. *Organisationer, ledning och processer* (p. 175–199). Lund: Studentlitteratur.
- Ledningsstruktursutredningen (2004). *Ledningsstrukturer: Om styrning och ledning inom skolan* (SOU 2004: 116). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Löfven, Stefan. 2020. *Statsministerns tal till nationen*. [Video].
<https://www.svtplay.se/video/26094364/tal-till-nationen/tal-till-nationen-22-mars-21-15>
- Means, B. (1994). *Technology and Education Reform*. San Fransisco: Joey Bass
- Merchant, K. A. & Van der Stede, W. A. (2017). *Management control systems: performance measurement, evaluation and incentives*. 4. ed.
- Moeller, R. (2013). *Executive's Guide to IT Governance*. John Wiley & Sons. INC.
- Morton, D., Yates, J. & Van Maanen, J. (2001). *Information Technology and Organizational Transformation: History, Rhetoric and Practice*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Orlikowski, W. J. (1992). The Duality of Technology: Rethinking the Concept of Technology in Organizations, *Organization Science*, 3(3), p. 398.
- Orlikowski, W. J. (2007). Sociomaterial Practices: Exploring Technology at Work, *Organization Studies*, 28(9), pp. 1435–1448.
- Ouchi, W. G. & Maguire, M. A. (1975). Organizational control: two functions.
- Ouchi, W. G. (1979). A conceptual framework for the design of organizational control mechanisms, *Management Science*, Vol. 25 No. 9, pp. 833-848.
- Ouchi, W. G. (1980). Markets, Bureaucracies, and Clans, *Administrative Science Quarterly*, vol. 25, no. 1, pp. 129–141.

- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.
- Rienecker, L. & Stray Jørgensen, P. (2002). Att skriva en bra uppsats, Upplaga 1:1, Malmö: Liber
- Ryan, G. W. & Bernard, H. R. (2003). Techniques to identify themes. *Field methods*, 15(1), 85-109.
- Ryen, A. (2004). Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier, Malmö: Daleke Grafiska
- Rydberg Fåraeus, E. (2003) A Tripple Helix of Learning Processes – How to Cultivate Learning, Communication and Collaboration among Distance-Education Learners. Institutionen för Data- och Systemvetenskap Stockholms universitet/Kungl. Tekniska Högskolan.
- Sharoff, L. (2019) Creative and Innovative Online Teaching Strategies: Facilitation for Active Participation, *Journal of Educators Online*, 16(2).
- Sjödahl Hammarkund, C., Nilsson M, H. & Gummesson, C. External and internal factors influencing self-directed online learning of physiotherapy undergraduate students in Sweden: a qualitative study. (2015) *Journal of Educational Evaluation for Health Professions*.
- Skolinspektionen. (2018). *Skolans lokala styrkedja*. <https://www.skolinspektionen.se/sv/Rad-och-vagledning/Navet-i-skolornas-utvecklingsarbete/Skolans-lokala-styrkedja/> (Hämtad 2020-04-06)
- Sudarwati, Ninik. & Rukminigsih (2018) Evaluating E-Learning as a Learning Media: A Case of Entrepreneurship E-Learning Using Schoology as Media, *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, (09), p. 269.
- SVT Nyheter. 2020. *Detta har hänt, Corona-virusert i Kina*. <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/detta-har-hant-corona-virusert-i-kina> (Hämtad 2020-04-06).
- Ziehe, T. (1989). Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet. Stockholm: Symposion bokförlag.

Appendix

Bilaga 1: Intervjuguide lärare

1. Vilka ämnen undervisar du i och hur länge har du arbetat som lärare?
2. Vill du beskriva lite kortfattat hur situationen ser ut idag? hur arbetar ni och hur ser en vanlig dag ut?
3. Har du tidigare erfarenhet i onlineundervisning? Det vill säga har du erfarenhet och kunskap kring metoder och program som kan underlätta undervisning
4. Arbetar du hemifrån eller träffar du fortfarande kollegor - hur upplever du det?
5. Hur upplever du att arbeta på distans (inte undervisning utan själva arbetet)? Jag tänker på faktorer som motivation och självdisciplin?
6. Hur upplever att du online-undervisningen fungerar?
7. Upplever du att det finns fördelar med att bedriva undervisningen online? I så fall, vilka?
8. Upplever du att det finns nackdelar med att bedriva undervisningen online? I så fall, vilka?
9. Har du fått stöd från skolan i hur du ska gå tillväga? (eller lägger du egen tid på att lära dig?)
10. Hur är din uppfattning att eleverna hanterar situationen?
11. Hade kunnat tänka dig att fortsätta med online undervisning - varför/varför inte?
12. Hur upplever du det är att använda onlineverktygen? Tycker du exempelvis att de bidrar med något som vanlig undervisning inte gör? Är de komplicerade att förstå, tekniska problem med mera?
13. Upplever du en skillnad rent prestationsmässigt? Dvs, ställer distansundervisningen högre krav på dig som lärare rent pedagogiskt?
14. Upplever du att du tar en annan lärarroll nu i och med distansundervisningen?
15. Om ni inte skulle utsatts för detta så plötsligt, tror du det hade varit annorlunda? Eller vad hade ni i så fall förberett?
16. Är det något vi inte har frågat om som du tycker vi borde ha frågat om?

Extrafrågor till praktiska lärare:

17. Eftersom du är undervisar i ett relativt praktiskt ämne, hur tror du att din situation skiljer sig mot de andra lärarna? Vad stöter du på för hinder som inte lärare inom teoretiska ämnen gör?
18. Vad har du för möjligheter som praktisk lärare jämfört med lärare inom teoretiska ämnen?

Bilaga 2: Intervjuguide rektor

1. Hur länge har du arbetat som rektor och vad har du för roll?
2. Vill du beskriva lite kortfattat hur situationen ser ut idag? Hur arbetar ni och hur ser en vanlig dag ut?
3. Arbetar du hemifrån eller träffar du fortfarande kollegor - hur upplever du det? Vi tänker på faktorer som motivation och självdisciplin?
4. Hur upplever att du online-undervisningen fungerar? För- och nackdelar.
5. Varifrån hittar du stöd i hur du ska gå tillväga? Får du några direktiv någon annanstans ifrån?
6. Vad ger ni för direktiv till lärarna? Vart lägger ni fokus?
7. Något vi uppmärksammat i intervjuerna är ett fokus på rättssäkerheten vad ger ni för direktiv där hur arbetar ni med det?
8. Något annat vi uppmärksammat är att lärarna ska ta hänsyn att de redan har haft 70 procent av undervisningen är det något du känner igen och hur tänker du kring det?
9. Hade ni planerat något i förväg - förberett er på något?
10. Om ni inte skulle utsatts för detta så plötsligt, tror du det hade varit annorlunda?
11. Upplever du en skillnad rent prestationsmässigt? Dvs, ställer distansundervisningen högre krav på dig som rektor?
12. I egenskap av ledare/chef. Upplever du att du tar en annan roll nu jämfört mot i vanliga fall?
13. Känner du att du har kontroll över situationen?
14. Vem tycker du ansvaret ligger på att hantera denna situationen och lösa problemen?
15. Är det något vi inte har frågat om som du tycker vi borde ha frågat om?